

Přítomnost

ROČNÍK XIII

V PRAZE 20. KVĚTNA 1936

ZA KČ 2.—

Ještě o rozumu a citu v politice F. PEROUTKA

Kdo se postaví v cestu Německu? R. PROCHÁZKA

Rozmluva s mužem z Fénixu

Možnosti našeho divadla FRANT. LANGER

Boj proti hluku

Komunisté a odpovědnost ZD. SMETÁČEK

Zase proti mladým — Ještě portret presidenta Edvarda Beneše

Kdo zabíjí motorismus? — Větší přísnost na mladoaktivisty

než na henleinovce?

Expedujte

pohodlněji,
rychleji a
spolehlivěji!

ADREMA

GIBIAN A SPOL., PRAHA II., Štěpánská 32

Vyžádejte si bezplatný prospekt o moderní organizaci kanceláře

Jméno:

Místo:

Ulice:

Velkonákupní společnost družstev v Praze II, Těšnov č. 3

vyrábí a dodává veškeré životní potřeby se značkou: **V. D. P.**
ve svých továrnách a mlýnech. — Staňte se členy konsumních
družstev a žádejte výhradně družstevní výrobky se zn. V. D. P.!

Telefon: 647-51 až 57. Telegramy: Velkonákup Praha

V něm
k svému dílu
vždy najde
sílu!

Jen když má tělo dost síly, zmůže
svou práci. Proto stravu s Ceresem,
100% čistým rostlinným tukem —
v něm tělo najde svou sílu!

Ceres

SÍLIVÝ ROSTLINNÝ TUK

**Radost z krásných bílých zubů jest častěji větší, než starost
o jejich zachování. Zachovejte si obojí: krásné i zdravé
zuby tím, že si je budete čistiti ráno a večer známou
jakostní zubní pastou Chlorodont.**

Chlorodont

KLUB PŘÍTOMNOST

sekretariát a klubovní místnost v Praze XI., budova
Všeobecného pensijního ústavu (vých. vchod), tel. 355-33

Pravidelné debatní večery ve středu v 19.30 hod.

Referují 27. v. ing. Jan Janáček:

Stará a nová finanční politika.

3. VI. poslanec Josef Stívín:

Mezinár. politická situace a socialisté.

Večery konají se na Barrandově.

OBSAH 19. ČÍSLA PŘÍTOMNOSTI: ZDENĚK SMETÁČEK: Co je to novoaktivismus? — G. WINTER: Co je možno očekávat od francouzských socialistů? — OCCIDENTALIS: Nynější role Göringova. — J. LÖWENFELD: Freud, jeho škola a jeho kritikové. — STULTUS: Jak se vyučuje v SSSR dějepisu. — IVAN HERBEN: Noví spasitelé Slovanstva. — Má se křísit mrtvý? — Jiní v Praze - jiní doma. — Kouzelná moc partajní legitimace. — Strany jako zprostředkovatelny. — Živnostenská poesie. — Praha a venkov. — Česká jablíčka a cizí pomeraně.

Přítomnost

za redakci **Ferd. Peroutka**
odpovídá

nezávislý týdeník

vychází ve středu v nakladatelství

FR. BOROVÝ V PRAZE II., NÁRODNÍ TRÍDA 18

Telefon číslo 390-51 až 54 • Účet poštovní spořitelny číslo 35.622. • Nevyžádané rukopisy se nevracejí • Předplatné na rok Kč 100.—, na půl roku Kč 50.—, na čtvrt roku Kč 25.—, jednotlivá čísla Kč 2.— • Užívání nov. známek povoleno řed. pošt a tel. v Praze č. 13301-24-VI z 10. I. 1924 • Podací úřad Praha 25

TISKEM KNIHTISKÁRNY O R B I S, PRAHA XII., FOCHOVA TRÍDA Č. 62

Kdo se postaví v cestu Německu?

Úspěch italského útoku proti Habeši, dobytý proti vůli celého civilisovaného světa a proti jeho vůli udržovaný a vybudovaný v nové římské imperium budí přirozeně poplach, který někde se jeví voláním do zbraně, jinde stísněností a dobrými radami dohodnouti se včas s vítězem, ať dnešním, ať příštím, neboť je tu ještě jeden, a zvláště nám bližší, kandidát imperia.

Ale již při tom se ukazuje, jaká je v tom výhoda, že jsou dva. Imperium romanum antické inspirace vztyčuje se proti imperiu romanu inspirace středověké. Světové imperium novověké, které se obešlo bez jakékoli tradice a rozplemenilo se po všech mořích, imperium britské, však ještě neabdikovalo. K tomu tu máme Svaz sovětských socialistických republik, který svým jménem prostým jakéhokoli národního nebo územního vymezení, činí zřejmý nárok na univerzálnost. Jak patrně, není tedy třeba mít obav, že bychom byli ponecháni lacino za kořist nejbližšímu dobyvateli, ani kdyby nebylo žádné mezinárodní instituce na obranu územní nedotknutelnosti a nezávislosti států.

Omyl, který zavinil zklamání ze Společnosti národů a přivodil z největší míry nynější zmatek, spočívá v tom, že se bezpečnost zakládala příliš absolutně na právech národů a mezinárodní morálce, kterou teprve bylo třeba vytvořit, místo na existující vzájemné rivalitě velmocí a jejich zájmu nepřipustit přílišné zesílení nebo dokonce naprostou převahu jedné mezi nimi, čili, jak se tomu dříve říkalo, na evropské nebo světové rovnováze. Docházelo prostě zas jednou k obvyklé záměně toho, co je, za to, co býti má.

Mussolini mohl dobytí úspěchu v Habeši — právě tak jako předtím Japonsko v Mandžusku — prostě proto, že žádné velmoci, tím méně několika a celému pestrému sdružení států ve Společnosti národů, nezáleželo na tom, nebo aspoň nezáleželo ještě a nezáleželo tolik, aby se proti tomu postavily do všech důsledků. Na osudu Habeše záleželo Anglii samotné, a ta si ještě nebyla jista, má-li a může-li se už bránit. Volila cestu nejmenšího nákladu, pomocí obecné mravní zásady a instituce. Spoléhalo také, že to postačí. Dnes vidí, že se mýlila. Ale poučení se platí draze. Reakce nemůže být okamžitá. Anglie musí si teprve uvědomit nebezpečí a jeho důsledky i nezbytné oběti a pak teprve — po letech — uvidíme, zda došlo k vyrovnání na určité míře, či zda došlo či dojde ke sčítování. Zatím nezbyvá než zaznamenat vznik nového velkého soupeřství, které těžce komplikuje evropské poměry.

Poučení z osudu Habeše však nemusí mít nikterak katastrofální, nýbrž naopak spíše blahodárné účinky na situaci jiných malých národů. Habeš se nechala padnout z nedostatku zájmu, pochopení a včasné přípravy. Nyní jedna, i více mocností vidí, kam to povede. Bylo by podivné, kdyby i v Evropě se ještě dopustilo ovládnutí podobných posic, jakou představuje

v Africe Habeš, tomu či onomu dobyvateli. Možná dokonce říci, že Evropa vůbec neměla zapotřebí podobných lekcí, jaké dostaly v obou případech ženevského zklamání mocnosti anglosaské, typicky pacifické a blahobytně bezstarostné. U nás (v Evropě a v Československu zvláště) se nikdo nikdy nespolehl na účinnost pouhé wilsonovské morálky a ženevského kodexu mezinárodního práva. Naši domácí „imperialisté“ bojovali tu vždycky proti větrným mlýnům. Malá dohoda byla přece založena v roce 1920, spolek s Francií na začátku 1924, připojení k Locarnu 1925, při tom stále zesilování spolku s Jugoslavií a Rumunskem až k vytvoření Stálé rady (společné zahraniční politiky) 1934 a nového spolku s Ruskem 1935. Dále zvláštní fond na zbrojení (300 mil. Kč ročně) mimo rozpočet od r. 1932. V Evropě byla Úmluva Společnosti národů vždycky jen universálním podkladem regionálních smluv národů stejně interesovaných, tedy prostě spjeneckých. Zařazení do rámce ženevského opatrovalo nám jen legitimaci, jen osvědčení defensivnosti smlouvy a zaručovalo ostatním, že jí nebude zneužito. Choulostivý výklad pojmu nevyprovokovaného útoku může v každém zvláštním případě poskytnout jen nestranný úsudek Rady takové světové instituce, jakou je Společnost národů. Ale postarat se o obranu napadeného a zjednání práva i proti silnému útočníku, to ovšem nemůže být ponecháno na starosti takovému vznešenému areopagu, který právě pro svou nestrannost je také neinteresovaný, to jest lhostejný, neochotný k činu a zejména ovšem skutečné oběti, po případě risku. Zde se zaměňují dvě docela různé věci a funkce: arbitráž a sankce. K prvnímu je třeba neutrality, ke druhému naopak zaujetí. Univerzálnost může být vždycky jen v pozadí a jen jako taková jako krytí a reservoár sil je užitečná. Očekávat od společnosti 50—60 národů něco více než morální zakročení, lépe řečeno oprávnění — to byl právě ten omyl. Habeš a její protektorka Anglie dostaly v Ženevě za pravdu a nikdo také opravdu se nepostavil proti nim — ani ze států nečlenských! — ale o ostatní se musily postarat samy. To už nemohly obstarat principy a sympatie, na to bylo třeba zbraní a spojenců. Těch nebylo. Nebylo tudíž a není také divu.

S našeho hlediska nic se nestalo ve Společnosti národů, jaký pak bankrot? My jsme nikdy nevěřili, že nám jednou přispěchá na pomoc Persie nebo Uruguay, ba ani Švédsko nebo Španělsko a nic takového jsme nežádali a nežádáme. Chtěli jsme a chceme jen, aby nám Rada složená přirozeně vždy exoticky, potvrdila, že jsme byli napadeni — budeme-li napadeni — a aby tudíž nikdo nepodporoval naše nepřátele, nýbrž nás. Ale v tom hlavním musíme si pomoci sami, t. j. my, kteří jsme se o tom smluvili. V rámci Společnosti národů, ale úmluvou užší jen nás samotné zavazující.

Podívejme se tedy nyní, jak by to vypadalo v tom konkrétním případě německého útoku ve střední Evropě, který dnes mají všichni na mysli. Ponecháváme úmyslně stranou otázku, je-li Hitler opravdu

taková šelma, přichystaná ke skoku v prvním vhodném okamžiku — jako sem nepatřící, vycházíme z té hypotese, že opravdu jde jen o ten vhodný okamžik. Nuže, v tom případě je věcí správné politiky, aby takový okamžik právě nenastal. V tom je celé umění diplomacie. A není třeba zoufat nad naší (a evropskou vůbec). Zmatek, který vidíme, plyne jednak ze zklamání lehkomyšlného veřejného mínění anglického, které žilo podle svého vlastního úsloví „in a fool's paradise“, v ráji bláhových, jednak z nejistoty o tom, co kdo učiní. Ale to není nejistota, co kdo učiní, až se stane ta či ona věc, již se obáváme, nýbrž nejistota o tom, stane-li se a jak nejlépe se chovat, aby se nestala.

Řečeno konkrétně: celá nesnáze poválečné a zejména nynější politiky vězí v tom, že Francie se obává německého útoku a soustřeďuje všechnu pozornost na něj, očekávajíc jej za daných okolností každý okamžik, kdežto Anglie se domnívá, že k německému útoku nemusí dojít, ale naproti tomu může dojít a už došlo k útokům jiným — o nichž Francie právě pro tu svou jedinou všeovládající starost nechce slyšet. Arci dopředu, ba ani když skutečně nastanou. Co z toho vyplynulo, jsme viděli: útoky zůstaly beztržny. Mandžusko stalo se japonské, Habeš italská. Společnost národů, jako institut světové spravedlnosti, selhala.

Otázka zní nyní, co z toho plyne pro budoucnost a pro onu velikou ránu, kterou Evropa čeká z Německa? Je dětinství se domnívat, že nyní Anglie bude Francii prostě oplácet její liknavost, nebo jak chcete nazvat, ve věci habešské něčím podobným ve věci německé. Zde nejde právě o sentimentality, ba ani o principy, které by mohly být zapřeny. Pověstné „anglické veřejné mínění“ je ovšem nyní nakloněno „omezit odpovědnost britské říše“, jako by to bývala jen jakási velkomyslnost nebo skrupulosní mravní vědomí povinnosti, co Anglii hnalo k zájmu jak o Habeš, tak o svobodu všech národů a světový mír. Není třeba popírat opravdovost britského mravního vědomí a zájmu. Právě proto nevěřím také, že by nyní toto vědomí a zájem ochably. Naopak musí zesílit své odhodlání. Ale v politice jde bohužel stále ještě o něco jiného, o život. Ať je to holý život nebo lepší život. Na každý způsob státy hájí nebo dobývají svoje pozice, svá místa na slunci, své sféry vlivu atd. Anglie nemůže, i kdyby chtěla, stáhnout se do své ulity, nebo zaujmout jen naprosto abstraktní postavení rozhodčího. Má stále ještě mnohem pohodlnější situaci nežli ostatní, ale že s izolacionismem je u ní konec, o tom mezi kompetentními není již sporu. Anglie bude nyní jednak potřebovat pomoci, pro sebe, pro svou bezpečnost docela tak jako my obyčejní smrtelníci, ne jen pro zásady Společnosti národů, a dále musí jí přirozeně také poskytovat tam, kde ji potřebují ti, na něž se obrací. Ale není to jen výměna. Anglie sama musí ve vlastním zájmu dbát, aby ani moc Itálie, ani moc Německa nerostly do nebe.

Mussolini je právě svým přepjetím sil vyčerpán, nebo aspoň delší dobu zaměstnán, takže s touto dávkou relativity lze věřit jeho ujištění, že je „nasycen“ a jeho přihláše mezi mocnosti „konservativní“. Naopak Německo zřejmě nasyceno není a musí si ponechávat otevřena aspoň dvířka revisionismu — který obrací směrem nejmenšího odporu: na anglické kolonie. Do střední Evropy nemůže právě proto, že zde se sráží nejprve zrovna s novou konservativní a vo-

jenkou mocností italskou. Situace tedy mocensky — politicky vypadá tak: Německo je fakticky blokováno i když se východní blok a celá smělá koncepce Barthouova nepovedly, i když se Společnost národů jako orgán kolektivní bezpečnosti neosvědčila, i když spolupráce franko-britská nefungovala. Německo nemůže nikudy vyrazit, aby všechnu nejistotu rázem nerozptýlilo a jednotnou frontu proti sobě okamžitě nepořídilo, neboť zde se uplatňuje samočinně to, co v případě habešském scházelo: živý, přímý a společný zájem. Kdyby Německo zahájilo válku, odpadl by přirozeně spor o to, zda a jak se s ním smířit, odpadla by ale také starost, jak sehnat frontu států ochotných k sankcím. Ta je pohotově jako hasičská hlídka: Francie — Malá dohoda — Rusko. Nebylo by však ani nouze o další spojence. Neboť vyrazilo-li by Německo k jihu, což se považuje za nejsnazší, do Rakouska, při puči nebo vnitřním zmatku ve Vídni, je tu, jak řečeno, Itálie první dotčena. Bez jakékoli smlouvy a kompenzace musí táhnout, jako už táhla v červenci 1934 po zavraždění Dollfussově. Útok proti Československu je totéž, neobešel by se bez vzbouření Rakouska, to by byl také pokus o Velkou Germanii, sjednocení všech Němců v německou Mitteleuropu. Ale také útok na Rusko, ať už by šel přes nás či přes Polsko, přinesl by nám pomoc — Polska samotného. Dnes už umlkly absurdní kombinace o společném německo-polském výboji. Poláci vědí, že právě tak, jako si nemohou do země pustit Rusy, nemohou si tam pustit ani Němce jako spojence. Přímou na Francii útočit nebo přes Belgie či Holandsko znamená napadat zároveň Anglii. V každém případě je proti německému útoku pohromadě jednak: dostatečná pohotovost, jednak sympatická spolupráce všech ostatních. Soud by byl jednomyslný — universální sankce mravní a hospodářské by byly užitečným a úplně uspokojivým pozadím pro dobře organizovaný boj náš vlastní, užší fronty velké řady přímo postižených.

Prostý závěr tedy: celá vzrušená debata o Společnosti národů a zkušenostech z habešského případu je do značné míry zbytečná. Rozhodně nemá významu aktuálního a nemůže být podmínkou k žádnému poplachu. O ty věci, které se nás bezprostředně týkají, bylo včas postaráno.

Rudolf Procházka.

poznámky

Komunisté a odpovědnost

Minulý týden vzbudil jakousi pozornost romantický návrh poslance Gottwalda: vyhnat agrárníky z vlády, vytvořit menšinovou vládu levice, provést podle zmocňovacího nařízení několik populárních opatření a potom vypsat volby, při nichž by prý „pravděpodobně“ některé živly z občanských stran byly strženy levicovým elánem a hlasovaly pro komunisty. Kdo umí politicky mýslit, tomu je jasno, že by pokus o provedení tohoto plánu neznamenal nic jiného, než pomáhat do sedla něčemu docela opačnému, totiž vládě pravice.

Přicházejí o komunistech také zprávy z Francie. Komunisté tam nevstoupí do vlády, která vyjde z voleb, vykonaných pod heslem lidové fronty, a slibují jen podporu. Podporu velmi zajímavou: budou prý bdít venku, mezi lidem, aby se vládě nekrivdilo a aby neztrácela popularitu. Zřizují za tím účelem tak zvané komitety bdělosti. Účel věci je jasný: socialisté ve vládě ponese odpovědnost, komunisté budou mimo vládu organizovat ulici, jak se jim hodí, jednou pro vládu, jednou proti vládě.

Protože vláda i v parlamentě bude záviset na jejich hlasech, doufají, že budou jejími pány, aniž budou zatíženi odpovědností. Nechceme prorokovat; ale vyvine-li se z toho systém, skončí to stejně, jako v imaginárním plánu Gottwaldově — komunisté pomohou do sedla pravici.

V „Rudém právu“ si otiskli májový článek Jiřího Dimitrova, který komunistickou taktiku formuluje docela jasně. Dimitrov je dnes vysokým funkcionářem komunistické internacionály a z největší části asi i autorem nynějšího komunistického lidovofrontovníctví. Rada, kterou dává komunistickým stranám, zní asi takto: bojujte proti fašismu, neodmítejte za tím účelem spojenectví se socialisty nebo s levými živly buržoasie, ale za nic, co socialisté proti fašismu udělají, neberte odpovědnost. Zajímejte se na příklad o obranu země, ale stavte se proti oficiální branné politice a hlasujte proti vojenskému rozpočtu jako celku. Jen některá konkrétní opatření na ochranu obyvatelstva, jako je nákup plynových masek, budování leteckých krytů nebo sanitní služby, aktivně podporujte.

Tady máme komunistickou taktiku jako na talíři: odpovědnost a pozitivní práci nechat jiným, v nějaké bezvýznamné podrobnosti poskytnout těm, kdo jí nesou, podporu, ale jinak dále podrývat jejich posici nevybíravou agitací dole v lidu a spekulovat, hazardovat a fantasovat o tom, jak to navléknout, aby komunistům spadla do klína vylučná moc.

Je pravda, že Dimitrov také doporučuje, aby komunisté podporovali Společnost národů a sankce. Ale jak to mají komunisté s úspěchem dělat, když jim zároveň doporučuje oslabovat uvnitř jednotlivých států autoritu demokratických vlád, které jediné jsou ochotny politiku Společnosti národů provádět? To je asi tak, jako by komunistům rozkázal: „Postavte hráz proti velké vodě“, ale při tom jim vzal z rukou motyky a lopaty, jimiž by tu hráz jediné mohli postavit.

Dimitrov ukázal při procese o zapálení říšského sněmu, že je osobně neobyčejně statečný muž. Obáváme se, že nebude už mít takové úspěchy v boji proti fašismu na poli čistě politickém, kdy už nejde o to, zvítězit přímým zápasem tváří v tvář, nýbrž zvítězit lepším plánem, obratnější taktikou, větším důmyslem. Komunisté se nestanou skutečně cenným společenstvím v boji proti fašismu, dokud se neodhodlají vzít na sebe příslušnou část odpovědnosti. Polovicatosti, pro jakou se rozhodli, jen rozmnožují nebezpečí. Jejich politika je stále ještě ten starý primitivismus: až my to vyhrájeme, až my budeme mít většinu, až my se zmocníme vlády, uvidíte, jak s fašismem zatočíme! Léta už sedí ve dvou velmocenských státech fašistické diktátory a v několika státech menší jejich stíny — a komunisté stále ještě přemýšlejí, jak dobyt vylučné politické mocí, místo aby se spojili s těmi, kdo si fašismu nepřejí stejně, ne-li ještě více než oni sami. Z. S.

Zase proti mladým

Mohlo by se také říci, že to jsou advokáti proti advokátům, ale to „starí proti mladým“ je pro československé poměry a pro naši politiku typičtější. Máme totiž na mysli tanec kolem novely advokátního řádu, kterým se má prodloužit povinná služba advokátních koncipientů o jeden rok, z pěti na šest. Nebudeme při tom mluvit o tom, jak jedna z koaličních stran při projednávání této osnovy, než se osnova dostala ze senátu do sněmovny, se otočila na čtyřáku, zcela podle svého osvědčeného receptu, že sbírá politickou inspiraci na pražské dlažbě — až se věc přenesla na ulici a začnou se demonstrace, tato strana buď ztratí hlavu, nebo dostane rozum. Zažili jsme to s ní při filmových demonstracích, při kravalech pro insignie, při polemikách o Štefánika a bůhví kdy ještě.

Ale mluvíme o těch advokátech. Celou tuto osnovu si vynutili advokáti prostřednictvím svých advokátních komor. Při projednávání zákona v ústavněprávním výboru senátu žádal národně socialistický senátor dr. Klouda, aby se koncipientská prakse prodloužila o dva roky. Nežádal to ovšem jako národně socialista, ačkoliv je jedním z nejvýznamnějších členů předsednictva této strany, ale jako prezident advokátní komory české — jinak bychom si už vůbec nemohli vysvětlit, že jeho strana je i nyní proti prodloužení o jeden rok. Ve sněmovně hájil jako zpravodaj tuto osnovu zase advokát dr. Mareš. A když vznikl spor o prodloužení koncipientské doby, byly koaliční strany ochotny slevit, ale neslevil třetí advokát, ministr dr. Déřer, který navrhl jen jakýsi kompromis.

Už se mnohokrát debatovalo nejen u nás, ale ve Francii a v jiných demokraciích, o advokátech v politice. Na historii novelisace advokátního řádu se nebude smět při žádné z příštích rozprav zapomenout jako příkladu, kdy stavovské zájmy

zatlačily u pánů advokátů zájem politický a především zájem spravedlnosti.

„Přítomnost“ měla už mnohokrát příležitost ukázat na konkrétních příkladech, že u vládnoucí generace není vůle pomoci mladým, ať už jde o mládež pracující rukama nebo hlavou. Je mnoho zákonů a opatření vlád, které se dělaly proti mladým (aspirantský zákon, uzávěrka pro příjem do státní služby, platová restrikce, systemisace i resystemisace atd.), a jsou i opatření, která se usnášela jen proto, aby se mládež neradikalisovala, ale o nichž se předem vědělo, že se nebudou provádět. Zde je nejkřiklavější příklad ono usnesení ministerské rady o překládání přestárých na odpočinek, které bylo sice s pompou publikováno, ale o němž se vláda hned potichu dohodla, že je nebude provádět. I ty pracovní tábory, nouzové kolony a jak se to všechno jmenovalo, byly jen kulisa, za kterou se mělo schovat, že se ve skutečnosti nedělá nic. Většinou těchto opatření byli postiženi mladí státní úředníci nebo uchazeči o státní službu. Teď se mělo sáhnout i na tak zvané svobodné povolání, a jistě by po advokátech přišli lékaři, bankéři, sociální ústavy a kde kdo — cest a možností je vždycky mnoho. Třebaže nejsme nadšení obdivovatelé demonstrací stávkových a protestů všeho druhu, je třeba tu vzít mladé právníky v ochranu. Tentokrát byli rozhořčeni právem, a nevyzní-li jejich stávky na plano, bude jim to jen přáno.

Pro Národní shromáždění se tu však otevírá otázka zásadní: kdyby bylo poprávalo méně sluchu profesionálním advokátům a jejich profesionálním zájmům, ušetřilo by si nepřijemnou situaci. Že zde vlastně parlament couvá před ulicí, to jistě nikdo nebude považovat za okolnost, která je na prospěch prestiží parlamentu. Dr. Veverka.

Ještě portret presidenta Edvarda Beneše

Karel Kubata v „Přítomnosti“ správně napsal, že Státní nakladatelství by udělalo nejlépe, kdyby celý náklad portretu presidenta Beneše od Jakuba Obrovského vzalo z oběhu. Podle zpráv, které nyní máme, asi nic jiného nezbude. Hlavní obchod byl vymyšlen na to, že vláda prohlásí tento portret od Obrovského za portret oficiální a že tedy všechny veřejné úřady a školy budou nuceny si jej koupit. Těto spekulaci je však odzvoněno. Aspoň se tak zdá. Už před čtrnácti dny měla ministerská rada rozhodovat o tom, zda se tato podobizna vyhlásí za oficiální, ale předseda vlády vzal tento bod pořadu z jednání. A hlavně: jeden statečný prezident jedné ze čtyř zemí se rozhodl velmi rychle. Oznamil prostě do Prahy, že on v zemi, kterou spravuje, n e d o p o r u č í podřízeným úřadům, aby tento nezdařený portret presidentův kupovaly a že jim naopak doporučí některou z dobrých a presidentem republiky schválených fotografií.

Doslovem k celé této nepodařené věci by nyní ovšem mělo být vyšetřování, kdo to vlastně zavinil. Jak se mohlo stát, že bez soutěže a bez poroty byl objednán od Obrovského portret presidentův, že bez poroty byl uznán za dobrý a bez schválení vlády vydán ve státním podniku, takže veřejnost byla zmýlena a pokládala to za podnik celé vlády a státu. Zjistilo se, že ministři, pod jejichž protektorem se vlastně portret presidentův objednával a vydával, ani podobiznu neviděli, a nebýt toho, že vyšla v „Pestrém týdnu“, nebyli by ji viděli snad dodnes. Rovněž by se ovšem mělo vědět, jaký podíl na tom měla sama kancelář presidenta republiky. Víme totiž, že kulturní odbor této kanceláře po všechna léta, co byl prezidentem T. G. Masaryk, kupoval pro presidenta jako ceny, diplomy, vyznamenání, dary do ciziny atd. výhradně od několika osvědčených firem malířských (a mezi těmi byl také Obrovský), sochařských a grafických. Tento kulturní odbor presidentovy kanceláře mezi umělci přímo vytvořil jakousi kastu dvorních dodavatelů a nic nepomohlo, že prezident sám měl větší zájem o umělce mladé než o zaopatřené profesory, že umění mladé, kde mohl, podporoval, a že by byl jistě i rád přijal návrhy od mladých umělců na všechny ty sochy, poháry, obrazy, rytiny a co všechno se jeho jménem kupovalo pouze opuncováno věkem a profesorským titulem. Že to nebylo ani zdravo názoru ciziny na naše umění, je jisté, poněvadž většina presidentových darů chodila do ciziny a tam se podle nich soudilo, že naše umění je velmi konservativní a zastavilo se ve svém vývoji někde na počátku tohoto století. A právě proto, že do skupiny těchto dvorních výtvarníků náležel profesor Obrovský už dříve, a proto, že nelze dělat vůbec presidentovu podobiznu bez souhlasu presidentovy kanceláře, mělo by se vědět, jaký má kulturní odbor této kanceláře na celé věci podíl. A ovšem mělo by se také

vědět, bude-li tento odbor pokračovat i za nového presidenta ve své kožené politice kulturní a umělecké. V době, kdy soukromníci nemají peněz na kupování uměleckých děl a kdy je umění závislo především na nákupech státních a presidentových, je to už nejen věc soukromého vkusu jednoho ministerského rady, nýbrž věc veřejná.

Dr. J. Čipera.

Kdo zabíjí motorismus?

Když asi před čtvrt rokem prohlásil Václav Klofáč v anketě Českého Slova jménem svým a všech členů vlády a zákonodárných sborů: „Patříme všichni na lavici obžalovaných“, získal si rázem sympatií široké veřejnosti, protože vyslovil jasně to, co ona si už dávno myslila a co s větším či menším důrazem tvrdila. Neboť nebylo konečně třeba ani mimořádného bystrozraku, aby každý, i kdo se o to zvláště nenamáhal, postřehl, že se našemu motorismu daří více než prabídně. Obíhá-li totiž v celé republice okrouhle 100.000 automobilů a zjistí-li nám statistika, že do provozu bylo za poslední rok dáno jen něco přes 9000 nových vozů, je přece zřejmé, že při maximálně sedmileté životní době automobilu (a to počítáme více než hodně) nestačíme ani udržovat dosavadní stav, neboť k tomu bychom potřebovali vyrobit ročně 15.000 nových vozů. Zatím v našem bezprostředním sousedství rostou nové automobily nikoli jako houby po dešti, ale spíše jako mšice v máji, množí se řadou více než geometrickou, a celá vládní politika, ať finanční, daňová nebo dopravní, je v Německu namířena k vybudování co největšího stavu motorových vozidel.

Ale také jinde jde tempo motorisace rychle kupředu, především ve Spojených státech a Velké Británii; rozhodně však nejde nikde tak nazpět jako je tomu želobu u nás. Bylo již konstatováno, že vedle stavebního ruchu zasahuje motorisace nehlouběji do výrobního procesu, a je jistě kratší a pohodlnější vypočítávat raději to, co s motorisací nesouvisí, než naopak co s jejím oživením získává. Podle hrubého výpočtu závisí u nás na motorisaci přímo asi 200.000 lidí, kolik však nepřímě, to nelze ani zhruba odhadnout. Leč zdá se, že dobré zkušenosti ciziny, obavy vzbuzující vývoj v Německu a konečně i tolikrát v historii prokázaná pravda, že proud nelze obrátit od ústí k prameni, zůstaly u nás nepovšimnuty. Mít automobil pokládá se za znamení blahobytu, za přepych, a tedy pro berního úředníka za objektivní znak, který nutká k zvýšení daňového předpisu. Majitel automobilu, je, zdá se, všemi soukromými i veřejnými složkami motorisace pokládán za neobyčejně vhodný objekt k exploataci, a některé úřady pokoušejí se experimentálně dokázat na něm platnost jistých, až dosud obecně popíraných maxim. Tak na příklad lihovarníci, jichž akcie stouply úměrně s vyplácenými dividendami, pokoušejí se o důkaz, že enormní cena pohonné směsi je bez vlivu na vývoj automobilismu, třebaže až dosud panovala domněnka, že asi 50% nákladu na automobil připadá na výlohy provozní. Ministerstvo železnic hledá pak v úpravě motorisace příležitost prokázat, že se podaří zastavit pokrok a obrátit nazpět vývojovou cestu, která vedla kdysi od formanů k železnicí a nyní od železnic k autu. Možná, že se ještě dostaneme i k formanům; při nákladních tarifech železničních, při obvodech automobilové dopravy nákladní, provozované po živnostensku, při cenách pohonných hmot, daňových zatížení i pojištění není nic vyloučeno. Utěšeně navzájem se potírajících sedm automobilek zpestruje tento obraz záměrného ničení motorismu.

Když tedy senátor Klofáč prohlásil, že tak, jako dosud, už to dál nejde, čekala veřejnost s dychtivostí, co se stane, a tato dychtivost byla jistě na místě; vždyť sám pan ministerský předseda v téže anketě prohlásil jinými slovy totéž, co temperamentněji vyjádřil Klofáč. Veřejnost, tolikrát poučená o hbitosti vládních opatření, ale přes to věčně naivní a důvěřující, čeká koncem května na splnění slibu... Zprávy, které zatím pronikly do veřejnosti o chystané podpoře motorismu, jsou málo utěšené. Sleví-li pan ministr financí z důchodové daně 500 Kč a k stejné slevě se odhodlají automobilky, znamená to, že u vozu v ceně okrouhle 20.000 Kč dojde k skutečné slevě 1000 Kč. Obáváme se, že ten, kdo nemá 20.000 Kč, nemá patrně ani 19.000 Kč a že se touto dvoustrannou benevolencí odbytu automobilů příliš nepomůže. Nepomůže se mu ale patrně ani snížením cen pohonné směsi o 10 haléřů — takže stále zůstane na rekordní evropské výši — a jistě se mu už nepomůže zvýšením pojistných sazeb v kategorii malých vozů. Pro nezasevěné třeba ovšem podotknouti, že toto zvýšení bylo obratnou eskamotáží prohlášeno za snížení.

Rozhodně však se odbyt nákladních automobilů nezvýší zachováním opatření, která si vynutilo min. železnic. Je to pře-

devším živnostenská doprava nákladními automobily, která je omezena na obvod 30 km a kde má nyní dojít k rozšíření na 40 km, a je to drakonické ustanovení § 63 zák. č. 67 o dopravě motorovými vozidly. V tomto paragrafu, jehož dosah si patrně veřejnost neuvědomila, se stanoví, že u dopravy závodové, to jest u takové, kterou provozují samy pro sebe jednotlivé podniky, na příklad továrny, živnostníci, obchodníci a pod., musí sjednat majitel vozidla s ministerstvem železnic dohodu o používání automobilu. Nedohodne-li se, bude od 1. ledna 1937 platit vyšší daň z motorového vozidla, a to u nákladního vozu do 2,5 tuny o 60%, do 5 tun o 100%, nad 5 tun o 200%. Uvážíme-li, že se nedávají naprosto žádné směrnice o rozsahu dohody se železnicemi, čili že je dáno na libovůli železniční správě, kolik chce dovolit vlastníku automobilu dopravovat z vlastního podniku vlastního zboží nebo suroviny a na jakou vzdálenost, pak pochopíme, že zde je vlastně úplný zabiják nákladní dopravy automobilové. Neboť zvýšení daně o 60 až 200% znamená takové zatížení, že prostě nákladní automobilová doprava bude vůbec vyřaděna z provozu.

Dnes, kdy třeba počítati s tím, že v prvním momentu útoku by byla železnice jediným leteckým náletem vyřaděna alespoň na týden z akce, a kdy Německo má k dispozici tolik nákladních automobilů, že může dopravit celou svou dnešní armádu i s válečným materiálem, je jistě politika, která se u nás dělá, při nejmenším nepochopitelná. Domníváme se, že kdyby někomu měla býti za tuto politiku dána osobní odpovědnost, nesnel by ji. Bohužel odpovídá u nás, jak známo, vláda kolektivně, a každá nová vláda má možnost pokrčit rameny nad činy vlády předchozí.

Red.

Větší přísnost na mladoaktivisty než na henleinovce?

T. zv. mladoaktivisté (Jaksch, Hacker, Schütz) vzbudili svým vystoupením pozornost na české straně. Svým vystoupením zachraňují problém českoněmecký před ustrnutím; proto také ohlas jejich projevů na české demokratické straně a proto nevládný tón Henleinovy strany na okraj projevů mladoaktivistických. Ve „Venkově“ uvítali mladoaktivisty velmi upjatě, přísně:

„Dokud kterýkoliv druh aktivismu nezaujme bezpodmínečně kladné stanovisko ke státu a otázku státní existence vůbec nebude brátí v pochybnost, nedopracuje se aktivismus k reálnému chápání skutečnosti a k úspěchu...“

Tón „Venkova“ proti mladoaktivistům se hodně liší od komentářů jiných listů. Je to snad tím, že i stanovisko „Venkova“ k Henleinově straně se velmi liší od stanoviska druhých českých politických stran? „Venkov“, pokud si vzpomínáme, se hodně odlišil svým stanoviskem k Henleinovu projevu o kultuře od stanoviska jiných politických stran. „Venkov“ byl ochoten tak zhruba diskutovati o dvou třetinách tohoto projevu. A pojednou ta přísnost na mladoaktivisty: pokud kterýkoliv druh aktivismu nezaujme bezpodmínečně kladné stanovisko ke státu... Pokud je známo, stojí Jaksch, Hacker, Schütz, velmi jasně za demokracií a republikou. Pokud víme, hlasovaly aktivistické strany pro zákon na obranu státu, ale nehlasovala pro něj Henleinova strana. Proč ta přísnost „Venkova“ právě na mladoaktivisty?

V. G.

národní hospodář

Rozmluva s mužem z Fénixu

Jsem rád, že vás zase jednou vidím. Co že nechodíte mezi lidi?

Pane redaktore, jak se můžete ptát. Jsem přece u Fénixu.

A co bude s Fénixem, prosím vás?

V době, kdy ministr vnitra odpovídá poslancům, že neví, co říci, jak se můžete ptát mne? A při tom vidíte, že ten ministr má opravdu dobrou vůli, odolává tlaku spojených pojišťoven, kterým se zdá pomalé dosavadní

postupné oddrobování Fénixových pojistek kus po kuse, jak je provádějí. Schází zde však asi 25 milionů ročně, bez nichž se nedá sanace provést. Kde je má vzít, když nesmí zavést sanační přírážku k premiím, nesmí sáhnout do státní pokladny, nesmí nic.

Ríkáte 25 milionů ročně, vždyť se mluví o schodku 600 milionů Kč?

To je přece totéž. Vidíte, že při konstruktivním řešení případu není třeba 600 milionů, nýbrž pouze jejich úrokového výnosu. Kdyby ovšem podle přání pojišťoven se prováděla likvidace tak, že každý by dostal svých pár švestek a byl poslán k jiné pojišťovně k pokračování ve svém pojištění, pak ovšem by zde muselo být zmobilisováno celých 600 milionů a nestačil by jejich výnos. To je kardinální rozdíl mezi oběma řešeními a domnívám se, že činí individuální likvidaci nemožnou. Ledaže by se sáhlo ke konkursu, při němž by nikdo nedostal nic nebo skoro nic, a pak by ovšem také nechodil k jiné pojišťovně, aby pokračoval v pojištění, o které byl okraden. Myslím, že ani jeho syn a vnuk by se nikdy nedali pojistit, pamětliví zkušeností svého otce a děda.

Jak pak se, prosím vás, mohlo stát, že Fénix ztratil tolik set milionů?

Fénix žádné stamiliony neztratil, a to z toho jednoduchého důvodu, že je nikdy neměl. Dnes vidíme, že to byla papírová pyramida, triumf úvěrního hospodářství, hra cifer, které nikdy neexistovaly. Dr. Kienböck, guvernér rakouské cedulové banky, nedávno vysvětlil, jak vznikly ztráty Fénixu v Rakousku. Byla to dobrovolná valorisace starých pojistek, ztráty na Caisse Commune, lombardní úroky, sanace kde kterého falitního podniku. Dr. Kienböck řekl také, že obrovská reklama a štědrost měly zakrýti nemožný stav společnosti, čímž zbytečně vyházeny ještě ty peníze, jež zbývaly.

V Maďarsku činí schodek 10 mil. pengö. Vznik tohoto manka jest velmi zajímavý. Když se maďarská vláda dověděla, jak Fénix opatřil Československu dostatečnou zásobu předválečných rent, pověřila Fénix, aby jí dodal její podíl také. Než se tak stalo, přišla maďarská vláda na šťastnou myšlenku, jak z předválečných finančních závazků vyváznouti ještě levněji, než to učinilo Československo, a to tím, že nebude jednoduše platit vůbec nic.

Tento skvělý nápad, který nyní provádí kromě Maďarska také Rumunsko a z části Jugoslavie, dostala však maďarská vláda až v době, kdy Fénix měl již papíry pro ni nakoupeny. Papíry tedy jednoduše ponechala Fénixu na krku, a v důsledku maďarského neplacení úroků ovšem klesly citelně v kursu. Ztráta, kterou Fénix na této transakci utrpěl, činila právě oněch 10 mil. pengö, které náhodou nyní našli v Maďarsku jako schodek tamější filiálky Fénixu.

Číslice československé jsou od propuknutí aféry také známy. Pan ministerský předseda dr. Hodža označil jako vládě známý schodek ke konci roku 1927 na 387 milionů Kč. Protože premiová reserva se musí úrokovat, pak jen při 4% za 8 a půl roku máte k tomu ještě 154 mil. Kč. To máte již celkem skoro 550 milionů. Když k tomu připočtete výdaje, které byly Fénixu uloženy na přání československé vlády z titulu honorování Nizozemské pojišťovny, budapeštského zkra-

chovaného Ústavu pro pojišťování vojenské služby, na který Fénix sice dostal 5,000.000 Kč rent, ale zaplatil za něj o 20,000.000 Kč více na hotovosti, pak se velmi přibližujeme cifře nynějšího schodku. Při tom rozhodně nechci tvrdit, že by hospodaření Fénixu bylo bývalo u nás úsporné.

Čtu nyní častěji, že zákon č. 147 z r. 1934 o ochraně pojistníků zabránil ještě větší katastrofě.

To sice různí lidé píší, ale těžko by to dokazovali. Tento zákon přišel již pozdě. Dnes se mu nepokrytě říká „lex Fénix“, což se při jeho zrodu popíralo. Fénix měl s československou vládou úmluvu, že schodek z roku 1927 uhradí ve 30 letech. Nový zákon najednou zkracoval tuto lhůtu na 4 roky. Bylo zřejmo, že pro Fénix toto ustanovení bylo nedodržitelné, i kdyby bylo všechno ostatní v naprostém pořádku. Není vyloučeno, že v době přípravy zákona dr. Berliner vsadil všechno na jednu kartu. Domníval se pošetile, že se mu podaří podaný zákon zmařit, když nasadí všechny páky. Soudní vyšetřování nás možná poučí, že cesty, jež nastoupil, nebyly dovolené. Bylo to pro nás, kteří jsme mu v dřívějších letech stáli blízko služebně, zahanbující, když jsme byli prostě odstaveni, a kolem dra Berlinera utvořilo neproniknutelnou zeď několik nových lidí, ke kterým jsme cítili instinktivní nedůvěru a které jsme považovali za dobrodruhy.

A co ostatní úplatky?

K jakým účelům? Fénixu nemohl pomoci než mecenáš, který by mu byl daroval aspoň půl miliardy, nebo ten, kdo věděl o jeho slabé stránce a mlčel. Kdo promluvil, porušoval jeho obchodní předpoklady, vybudované na přítoku nových pojištění.

Rakouská vláda označila, že v roce 1934 zmizelo v Československu k zvláštním účelům asi 20 mil. Kč. Noviny pak oznámily, že řed. Andres doznal, že rozdál 12 mil. Kč.

Mám na špatnost úplatků stejný názor jako vy. Potvrdí-li se správnost tohoto sdělení, bude vysvětlena ztráta 3% zjištěného schodku. Snad by bylo dobře, kdyby se o tato 3% staraly trestní soudy a zase někdo jiný převzal zatím starost o těch zbývajících 97%, které zajímají pojištěnce. Není přece důvodu, aby se řešení 97% schodku oddalovalo až do doby, kdy bude vysvětleno, zdali ona 3% někomu dal nebo nedal pan Andres?

Vždyť přece o skutečné finanční situaci Fénixu musela věděti celá řada jeho úředníků, jistě i vy sám.

V tom to právě spočívá, že jsme nevěděli nic. Kdyby byla skutečná situace Fénixu známa, byl by Fénix nejen nezískal ani jednoho nového klienta, ale ani jednoho kvalifikovaného úředníka. A přece je vám známo, že Fénix měl ve svých službách vynikající síly. Šéfmatematik centrály jest profesorem pojištné matematiky na vídeňské universitě a jeho náměstek na vídeňské technice při tom jsou oba osobnostmi mimo každou pochybnost. Sledujte, prosím: úmluva o umořování schodku jest datována z roku 1932, ač počátek umořování spadá do roku 1927. To vzniklo, jak dnes teprve víme, tak, že úmluva stala se roku 1927 ústně

mezi přednosty obou dozorčích úřadů a drem Berline-rem, a teprve když revise nařízená ministrem drem Slávikem chtěla doklady o nalezeném schodku, byla pět let stará ústní úmluva teprve stipulována písemně. Když se tímto způsobem dověděli roku 1932 o skuteč- né situaci pražští funkcionáři ústavu, byli ohromeni. Představte si, že matematikem udělal dr. Berliner od- borového radu ministerstva vnitra. Kdyby ten byl o situaci věděl, jistě by ho ani bylo nenapadlo měniti své klidné místo v ministerstvu za riskantní místo u Fénixu. To znamená, že nebyl při svém přechodu informován o stavu Fénixu ani ministerstvem vnitra, které opouštěl, ani Fénixem, ke kterému šel. Bylo tak trochu slabostí dra Berlinera, že vytahoval z dozor- čích úřadu kvalifikované úředníky, kteří mu byli přá- telsky nakloněni. Tak vytáhl nejen pražského mate- matika, ale také vídeňského dra Wagnera, beograd- ského Jovanoviče, a jiné.

Bylo to od něj vlastně nemoudré, neboť úředníci vůči Fénixu vlídní odcházeli z úřadu a úředníci méně vlídní tam zůstávali a postupovali na uvolněná místa.

A cožpak při vedení účtárny se na skutečný stav nepřišlo?

V tom to právě spočívá, že účtárna nebyla nikdy svěřena „nepovolaným“ očím. Jest zajímavo, že ač- koli velká většina úřednictva Fénixu v Praze jest ná- rodnosti české, nikdy žádnému Čechu nebylo dovoleno do této tajné kuchyně nahlédnouti. Správu jmění vedl prokurista vídeňské centrály, který úřadoval skoro 20 let v hotelu Šroubek. Odůvodňovalo se to tím, že nemůže úřadovati v kancelářích ústavu, protože jako cizí státní příslušník by nedostal pracovní povolení, kdežto takto jest hotelový host, na kterého se nijak nemůže. Stalo se loni v létě, že administrativní ředitel, Čech, nařídil prokuristovi účtárny, aby mu přinesl druhého dne salda bankovních kont. Byl vzbuzen ve 4 hodiny ráno telefonicky drem Berlinerem z Vídně a bylo mu nařízeno, aby svoje nařízení odvolal, jinak že bude propuštěn.

Neproзраzují vám žádné služební tajemství o ho- telu Šroubek. To přece vždycky každý věděl, že chce-li něco u Fénixu docílit, nesmí se obracet do Lützowovy ulice, nýbrž k Šroubkovi. Tam se telefo- novalo z bank, pojišťoven, ministerstev a novin a ni- kdo to nepovažoval za něco neobvyklého prostě proto, že tomu tak bylo po dlouhá léta.

Jak je to s lombardem válečných půjček, o kterém se pořád píše?

Fénix za války prováděl pojištění na válečné půjčky a tyto půjčky také ovšem upisoval. Protože pojištěnci platili jen roční splátky, musel si na ně vypůjčiti, aby mohl upisovati další. S počátku to dělal ve Vídni a po- zději na něj zapůsobily i zdejší banky, aby měly podíl na tomto obchodu. Tím se stalo, že při převratu měl Fénix u bank v Československu deponováno asi 100 milionů válečných půjček, jež se pro něj staly úplně bezcennými, protože jako cizozemský subjekt byl vy- loučen z jejich zhodnocení. Byl však na ně dlužen asi 60 milionů korun, které se automaticky staly dluhem v Kč. Tyto peníze byly i s úroky během let všechny zdejšími bankám zaplacený. Kdyby byly tyto lombardy provedeny v Rakousku, byl by dluh zbyl jen v koru- nách rakouských a vše bylo v pořádku. Tím, že byl

brán již před převratem Fénixem zřetel i na banky československé, stal se prvním provozovacím kapitá- lem Fénixu v Československu dluh 60 mil. Kč.

Proč jste si nenašel jiné místo, když jste se dově- děl, že rezervy se musí po 30 let umořovat?

To jest ovšem otázka ad hominem. Místo jsem ne- hledal pro absolutní důvěru, která panovala ve všech kruzích v dra Berlinera. Říkalo se nám, že transak- cemi dra Berlinera jsou rezervy plně kryty, protože jinak by rakouský dozorčí úřad k podobnému umořo- vacímu plánu nebyl mohl dáti souhlas, ježto by jinak byl očividně nad síly společnosti. Krytí jest prý však mimo Československo, protože jest v jiných hodno- tách než československých. Tento náznak pak roku 1934 ozřejmil nám nový prokurista účtárny, přestupu- jící ze služeb „hotelu Šroubek“, jak zněl náš technický termín, do služeb „Lützowovy ulice“, t. j. ředitelství. Ten se byl asi dva měsíce učít ve vídeňské centrále, a když se vrátil, hlásil administrativnímu řediteli, že se ve Vídni přesvědčil, že veškeré krycí hodnoty neuhra- zeného schodku jsou v nejlepším pořádku, a že jinak by byl místo prokuristy ani nepřijal. Příčina, proč společnost nepřenesla krytí hned najednou do Česko- slovenska prý spočívá v tom, že centrála se obává, že kdyby se sem papíry přenesly, stát by je obstaral a pod nějakou záminkou by pak odňal Fénixu koncesi. Budou-li se sem však dávat po částech po 30 let, jest trvání koncese na 30 let zajištěno. Zpráva, že jsou re- servy v nejlepším pořádku, nás všechny naplnila pocho- pitelným uspokojením. Z toho vidíte, jak nám lhali.

A proč Fénix garantoval všem novinám insertní paušály mnohem vyšší než jiné pojišťovny, dával velké dary na dobročinné účely, a počínal si jako neobyčejně bohatá společnost?

Poukázal jsem vám již na sdělení dra Kienböcka o stejné věci v Rakousku. Bylo to házení písku do očí, chcete-li, tedy hochštaplerství, jak se teď říká, nemám nic proti tomu slovu. Nadělalo to ovšem více zlé krve než dobré a byla to nejhorší investice, jakou mohl Fé- nix udělat. Označuje se to dnes za korupci. Neprávem. Korupce požaduje protislužbu. Co mohl Fénix poža- dovat za protislužbu? Mohl mu nějaký novinář pomoci k půl miliardě? Ne tedy korupce, nýbrž nákladná fa- lešná prestiž.

Stát není však ručitelem za případné ztráty sou- kromých podniků, a není-li zde sanačního fondu, a nezaplatí-li schodek rakouský stát, pak není prý pro pojištěnce záchrany?

Máte docela pravdu. Stát neručí za nic, nýbrž pro- vádí jenom kontrolu. A tato kontrolní služba státní věděla podle sdělení ministerského předsedy Hodži po dlouhou řadu let, že manko Fénixu roku 1927 bylo 387 mil. Kč, jež musí býti úrokovány a umořovány. Protože v Československu nebylo nic, znamená to, že asi 23 mil. Kč musil Fénix sem každoročně dodávati z ciziny po 30 let. Uveřejňované výroční účty o tomto vládě dobře známém stavu nijak nesvědčily. Pojišťu- jící se obecnostvo bylo tedy úředně publikovanými účty s vědomím nejvyšších úřadů klamáno a uváděno v omyl při svém rozhodování, kde se dáti pojistiti. To dělo se záměrně za tím účelem, aby se našli lidé, kteří se dají u Fénixu pojistiti a aby z jejich prémio-

vých platů byli uspokojeni plně v KČ majitelé starorakouských pojistek. Když pak nyní z peněz nových pojištěnců byly tyto staré pojistky proplaceny a se státu snato příslušné břemeno, mají nyní tito noví pojištěnci býti připraveni o své peníze, protože věřili úředně publikovaným bilancím, o nichž vláda úředně věděla, že neodpovídají pravdě. Nechtěl byste těmto lidem nějak sám laskavě přístupně vysvětliti, že stát sice kontroluje, ale za nic neručí?

Státní správa hromadila manka na jednu hromadu a domnívala se, že sečítáním jich se nějak dojde k sanaci?

Máte zcela pravdu. Zdá se to dnes pošetilé, ale na Fénix se pohlíželo po léta jako na spasitele, který dovede pomoci z každé bryndy. Jak se zdá, lidé nechápali, že sečítáním záporných čísel dostaneme se jen k tím většímu číslu zápornému, ale nikdy ke kladnému. Tento dnes nepochopitelný algebraický omyl dnes pozorujeme zcela jasně, a nemůžeme pochopit, že k němu mohlo dojít.

Co říkáte vládnímu nařízení č. 101 o Fénixu?

Toto nařízení upravuje právní formu československé větve Fénixu, což bylo nutné, když se shroutil rakouský kmen, na kterém byla větev vyrostlá. Nuceně postavení všech pojistek na normální tarifní basi jest dokonce opatřením velmi správným, a toto ustanovení činí dnes z Fénixu jedinou životní pojišťovnu v Československu se solidní prémiovou úrovní. Ať si ostatní pojišťovny prohlašují o své prémiové úrovni co chtějí, pravdou zůstává, že až na nepatrné výjimky jsou podtarifovány všechny stejně jako Fénix. Proto mělo opatření § 3 tohoto nařízení vztahovati se na všechny pojišťovny, a tím by se bylo i pro budoucnost docílilo nápravy. Nemělo by pak smyslu poskytovat levnější prémie, když by de facto pojištění platilo z titulu zákona jenom pro rata podle výše skutečně placené normální prémie.

Jak je to s gratis-pojistkami? Působí tolik hluku v celé aféře, a způsobily, že se toto nové slovo k radosti všech češtinářů dostalo do Sbírkky zákonů a nařízení.

Gratis-pojistka znamená očividně něco, co se dává zdarma. Snad jako dar, nebo lépe řečeno úplatek. V seznamech, jež si dala předložit vláda, a na nichž pracovaly úřednické síly, informující patrně komunistický tisk, jde z převážné části o pojistky na život úředníků a agentů. U jiných pojišťoven jsou totiž zavedeny zvláštní pensijní fondy, zaručující kromě zákonných nároků ještě určitá nadlepšení starobní a vdovské renty. Takového pensijního nadlepšení bohužel u Fénixu nebylo, a zřízení bylo stále odkládáno. Jako náhražka bylo zaměstnancům doporučeno, aby u ústavu byly uzavřeny pojistky na život, na jejichž prémie ústav přispíval kvotou, rovnající se 2½% ročního provisního výdělku dotyčného zaměstnance. Zbytek si každý musel platit sám. U někoho dělala provisní kvota jen několik korun a převážnou část prémie platil si agent či úředník sám. Spočítejte si, prosím, že při pojištění na Kč 100.000.— to znamená pro vdovu zvýšení jejího měsíčního příjmu asi o 250 až 300 Kč měsíčně. Jak jinak jest postaráno o zvýšení pensí u po-

jišťoven jiných! Jsou ovšem úředníci, kteří pojištění ani nebyli, protože je starost o jejich pozůstalé netížila. Řekněte sám, může zaměstnavatel tímto způsobem „podpláceti“ své zaměstnance? Vždyť potom jest úplatkem také služné, které jim vyplácí na prvního.

Kromě toho jest několik pojistek na život funkciónářů korporací, které s Fénixem akvizičně spolupracovaly. Tyto pojistky jsou běžnou bonifikací, a jsou splatny v případě dožití a úmrtí neodvolatelně těmto korporacím. O obchodním podkladu těchto pojistek není nejmenší pochybnosti.

Skutečnými dary jsou ovšem opravdové pojistky dané zdarma. Jsou to pojistky na dožití, darované svého času prostřednictvím Sociálního úřadu města Prahy sirotkům po zabitých při katastrofě na Poříčí (10 pojistek po Kč 3000.—), sirotkům po hornících zabitých v dole Nelson (10 pojistek po Kč 5000.—) a konečně dvě pojistky po Kč 2500.—, darované dvěma vítězům Masarykova okruhu v Brně. Tyto pojistky byly tedy zrušeny vládním nařízením ze dne 21. dubna 1936, č. 101, a nezatěžují tedy již nadále stav pojistek.

Komunistické zprávy o vysokých pojistkách byly vyráběny prostě tak, že se ke skutečným pojistkám připsala nula, aby se tak opravdu došlo k cifrám pobuřujícím. Gratis-pojistky ostatně nejsou věci tak movitou a diskretní, aby byly vhodným prostředkem úplatků.

Jak však vysvětlíte gratis-pojistku minist. rady Autengruber, uzavřenou na Kč 1,500.000.—, na kterou si vypůjčil týden před smrtí dra Berlinera půl milionu Kč?

Dobře, že to připomínáte. Tato zpráva prošla všemi novinami, takže není dnes snadno zjistiti jejího vynálezce. Jest to lež, na které není zbla pravdy. Minist. rada Autengruber nemá vůbec žádnou pojistku Fénixu a proto si na ni také nevypůjčil. Máme několik set úředníků. Myslíte, že by tato věc nebyla již dávno nějakou indiskrecí předmětem úředních jednání a tiskové kampaně, kdyby na ní byl jen stín pravdy?

Víte, také nedělá dobrý dojem, že Fénix měl za jednoho z generálních representantů sekčního šéfa z ministerstva spravedlnosti s platem 20.000 Kč měsíčně.

Dnes nedělají dobrý dojem věci, které byly podnikány jen proto, aby dělaly dobrý dojem. Bylo určitou prestiží, aby podnik měl jako visitku osobnost s vynikající minulostí. Jedna pojišťovna má vrchního ředitele Zemské banky, jiná magistrátního radu, jiná sekčního šéfa z ministerstva vnitra, rozumí se, všichni jsou v pensí. Fénix tedy získal muže mimořádného kulturního formátu, polyglota, bývalého profesora mezinárodního práva ženevské university, který po převratu se dal do služeb republiky a stal se pochopitelně sekčním šéfem v ministerstvu spravedlnosti. Je v pensí již deset let, překročil sedmdesátku a pobíral za svou funkci u Fénixu Kč 2000.— měsíčně. Čestné slovo. Ta nula na konci je komunistická, připsaná, neboť plat Kč 20.000.— se lépe hodí k pobuřování, než plat Kč 2000.—.

Vypadalo také divně, že Fénix po propuknutí aféry jmenoval svým právním zástupcem k jednání s vládou brněnského dra Kyjovského. Nač to?

I za tím jsem tenkrát šel a mohu vás informovat. Nový generální ředitel Fénixu ve Vídni, baron Reininghaus, když učinil formální udání vídeňské vládě o skutečném stavu Fénixu, radil se s drem Kienböckem o uspořádání poměrů československých, jež mu byly španělskou vesnicí. A tu mu Kienböck poradil, aby si vzal na to dra Kyjovského z Brna, který prý má za sebou řadu právních i hospodářských úspěchů a jest kromě toho prý přítelem ministra vnitra dra Černého. Patří už k vídeňské důkladnosti, že si dr. Kienböck při tom zřejmě popletl brněnského zemského presidenta Černého, bývalého ministra vnitra, s nynějším ministrem vnitra drem Černým. Vidíte, jak věci vypadající kdo ví jak rafinovaně, mohou mít za pozadí hloupost nebo omyl. Dr. Reininghaus jel do Prahy přes Brno, kde podepsal dru Kyjovskému plnou moc a teprve v Praze nám sdělil, že nám opatřil nového advokáta.

Pojišťovny ohlašují, že provedly protestní akci, při níž sebraly prostřednictvím svých jednatelů několik set tisíc podpisů proti zavedení sanační přírážky.

Sbírání podpisů, jak bylo provedeno, není nic těžkého a zvýšilo jistě příjem resortu ministra pošt. Přejde-li k vám zdvořilý muž s prosbou, abyste mu podepsal protest proti zdražení uzenin, jistě mu vyhovíte, i kdybyste byl vegetarián. Jak byste mohl odmítnouti souhlas s protestem proti jakémukoliv zdražení, když život jest již tak dost těžký. Takováto uměle organisovaná a ne tedy spontánní akce nemůže přece býti směrnicí pro státní politiku.

Slyším, že kdyby vláda zavedla sanační přírážku k pojistným premiím, že by pojišťovny organisovaly vzpouru pojištěnců.

Nesanované banky také neorganisovaly vzpouru, když vláda zavedla sanační srážku i ze vkladů jejich vkladatelů. V takovém případě stačí, když ministr vnitra si povolá zástupce organisace pojišťoven a řekne jim vlídně, ale určitě: „Pánové, bylo to hezké, ale dnešním dnem bude konec, nebo si připočtete následky.“ Tato věta úplně postačí, neboť pojišťovny vědí, do jaké míry jsou odkázány na dobrou vůli ministerstva vnitra. Ostatně čím by se taková vzpoura pojištěnců mohla projevat? Neplacením pojišťovacích premií, ničím jiným. Ať tedy pojišťovny a asekuračníci jdou a pro neplacení premií agitují. Pak stačí, aby vláda vydala dvě nebo tři koncese novým pojišťovnám, které začnou organisovati naopak placení premií, ale u nich. Za hodinu je po vzpouře.

Poslanec Ježek přece ve sněmovně přednesl účet příjmů a vydání Fénixu od roku 1927 a z toho plyne, že Fénix má mít nyní zde značný přebytek.

Takových součtů existuje několik a byly již předtím otištěny. Mají ovšem tu špatnou vlastnost, že se odvolávají na výroční účty Fénixu a při tom jedním dechem je prohlašují za falešné. Jisto je, že systém účetních publikací Fénixu byl podrobován kritice, a snad aby jí vyhověl, byl několikrát změněn. Tak byly účty jednou publikovány po srážce zajistitelů, jindy zase bruto. Snad to ani nesledovalo účel, aby se v tom nikdo nevyznal, ale nesporně ho to dosáhlo. Také státní pa-

píry byly po několik let bilancovány bez odečtení váz noucího lombardu, o němž je dnes jisto, že byl ohromný, později pak zřejmě byla — snad jen část — od kursové hodnoty odečítána. Úrokové výnosy v příjmech uváděné byly však určitě jen předstírané, neboť byly pohlčovány lombardními úroky, a proto metodou posl. Ježka nelze se dostat ke skutečnému stavu.

Ministr vnitra mluvil o ovzduší psychosy, které ovlivňuje řešení těžké otázky Fénixu.

Jest dobrou známkou našeho života, že veřejnost reaguje tolik na každou zprávu o korupci. Zde jde o hromadnou sugesci záměrně vyvolávanou. Máte v Praze pojišťovny, kde se pracuje plnou parou do noci, aby se na to při státní kontrole nepřišlo, nehonorují se hodiny přes čas podle kolektivní smlouvy, nýbrž se slibuje dodatečná remunerace. A při tom obchody jdou jak náleží špatně, neboť důvěra vůči Fénixu přenáší se na všechny pojišťovny.

Co říkáte prováděnému trestnímu vyšetřování a provedeným zatčením?

Pane, patřím k oněm lidem, kteří v životním pojištění hledají a nalézají mnoho mravně krásného, projev lidské solidarity, starost o budoucnost, projev lásky ke svým až za hrob. Zneužití pojišťovací myšlenky ke skutkům trestním mělo by býti přitěžující okolností, která by pachateli zaručovala zavření na léta při činech, kdy se jinak zavírá jen na měsíce. Zprávy o vyšetřování nepřipouštějí však představy o tom, co se dosud stalo. Zatčení jsou z většiny motivována jako kolusní, dokonce i u člověka, na kterého všichni ukazují prstem, protože od doby, kdy se dostal k dru Berlinerovi, náhle zbohatl. Nemohu vám o něm říci nic bližšího, nikdy jsem jej nespatriil.

Proč v některých novinách stanovisko kritické přechází v přímou nenávisť?

To je těžko říci. Dnes mnozí novináři chtějí stavěti na odív, že nejsou mezi těmi podplacenými. Není v tom žádná logika. Jediná pojišťovna v Evropě, která dnes nemůže nikoho podplatiti, jest právě Fénix. Ať se dnes pro ni exponuje novinář nebo politik, nebo obyčejný občan, nemůže přijít v podezření, že to nedělá zadarmo, nebo že jest veden vedlejšími pohnutkami. Řekl bych, že teoreticky vzato podezření může daleko spíše býti obráceno, protože protivníci Fénixu mají peníze, kterými mohou disponovati. Nikdo se dnes nechce exponovati pro Fénix, a není se co divit. Ale někdo by se měl exponovati za 300.000 pojištěnců, kterým nic není do toho, jak se novináři, politikové a pojišťovny dnes mezi sebou škorpí.

A co říkají vaši pojištěnci? Platí někdo premie?

Jest přímo dojemné, kolik lidí pokračuje v placení premií i za nynější situace. Přestali platit jenom velcí pojištěnci. Malí lidé dokonce splácejí půjčky na pojistky, které si před časem vydlužili. Máme v poštovní spořitelně několik milionů došlých v posledním měsíci za bubnové palby novinářské. To samozřejmě není známkou důvěry ve Fénix, který neexistuje, ani v ředitele, kteří jsou ve vyšetřovací vazbě. To je důvěra ve stát.

Škoda, že jsem vás nepotkal před uveřejněním článku „Pravda o Fénixu“ ve 14. čísle. Byl bych si mnoho doplnil a opravil.

Nebyl bych vám mohl ani tenkrát dát bližší informace. Byli jsme zcela překvapeni událostmi a o situaci společnosti jsme se dovídali z novin. Podívejte se na hezkou básničku o „Přítomnosti“, kterou básník laureatus Svazu československých pojišťoven uveřejnil v květnovém čísle „Asekuračních listů“. Mají docela pravdu, říkají-li o vašem článku, že to nebyla celá pravda. Neboť celá pravda by vyžadovala jistě tlustou knihu a bylo by v ní o Fénixu mnoho dobrého a mnoho špatného.

literatura a umění

Frant. Langer:

Možnosti našeho divadla

Ruský spisovatel Kolcov, který byl loni v Československu hostem, vyžádal si od zdejších spisovatelů odpověď na dotaz: „Co pro mne znamená SSSR?“ Bylo snad možno při té příležitosti mluvit o socialismu, zajištění míru, o našem vojenském spojení, o Společnosti národů. Ale řekl jsem si, že je také zapotřebí, hlavně ptá-li se spisovatel spisovatele, mluvit o svých věcech. Před třiceti lety by také snad bylo možno mluvit o slovanském bratrství, o úkolech Ruska atd., ale spisovatel by jistě mluvil o tom, co pro něho znamená především Tolstoj nebo Dostojevský, dva největší dary starého Ruska tomuto světu.

Proto jsem odpověděl do Kolcovovy ankety (nevím ovšem, bylo-li mé odpovědi použito, protože jsem se s ní opozdil).

„Nebudu mluvit o věcech všeobecných. Omezím se na to, o čem myslím, že tomu trochu rozumím. Na divadlo. A po této stránce pro mne znamená SSSR nádeje nového dramatického umění.

Obraz o divadelním životě v SSSR jsem si utvořil z různých a dosti četných děl z oboru divadelní literatury, která, třebaš nesystematicky, přece jen hojně se mi dostala do rukou. Z časopisu „Teatr i dramaturgia“, který je nejkrásnějším divadelním časopisem na světě. A pak ze svědectví — i střízlivě poslouchaného — těch svých přátel divadelních odborníků, kteří se vraceli z Moskvy, nadšeni skvělostí divadelní reprodukce a hlavně užaslí obrovským zájmem, který všechno obecenstvo věnuje svému divadlu. Soudím, že divadelní umění je dnes v SSSR vedoucím uměním.

V kulturní západní Evropě je divadlo hodnoceno mnohem méně a pokulhává v řadě daleko za výtvarnictvím, hudbou a ovšem za literaturou. Jeho vliv na veřejný život, na myšlenkovou a citovou oblast je nepatrný, skoro žádný. Vyjma malých skupin divadelních vášnivců je i zájem o jeho existenci skoro nepozorovatelný. Zkrátka divadlo je jen pasivním činitelem v dnešní západní kultuře. Přiznávám si to s bolestí, protože je mou láskou.

Proti tomu divadelní pracovníci v SSSR tvoří v šťastném vědomí, že výsledek jejich práce není ohraničen stěnami divadla, že její ohlas sahá daleko, že jsou účastníky kulturní výstavby svého státu, že jsou pokládáni za jeho velmi potřebný orgán. Návštěvníci divadla jsou prosyceni dychtivou účastí na tomto svém

duchovém majetku. A jaké je to obecenstvo! Spojené v jeden chór, kterému divadlo jen reprodukuje tóny, na které je naladěno. Dramatická literatura dává výraz příběhu, historii a legendě, která je vždy nějakým způsobem prožita nebo prožívána posluchačem a dává jen konkrétní tvar jeho citu a ethosu. A to všechno vyrůstá nějakou přirozenou cestou, jako by divadelní umění bylo přirozeným lidovým uměním ne-li celého SSSR, tedy jistě jeho ruské části, jak jsme si to říkali již v dobách, kdy jsme po prvé viděli umění Moskevských.

Snad jsem použil k charakterisaci divadelního umění v SSSR výrazů trochu zevšeobecňujících. Ale stalo se tak proto, že mi stále tanula na mysli tato paralela:

Jen jednou v historii dramatického umění se projevila stejně živá funkce divadla v životě státu. Stejně jednotný názor diváctva. Stejně zaměřený úkol dramatikův. Bylo to v dobách, kdy se rodila řecká tragédie. Divadlo v SSSR se nachází v stejné situaci, změněné ovšem dvěma tisíci lety, prostorem i lidmi, ale přece na základně a na předpokladech naprosto analogických. Základna — ale člověku věřícímu, že divadlo je velkým uměním, kolik perspektiv se z ní již kreslí! I v ruských dramatických autorech: Tretjakova „Kitaj“, Pogodinovi „Aristokrati“, Višněvského „Tragedie“ mají již zárodečné známky nového pathosu, z kterého je schopno vyrůst opět drama nové velikosti.

A proto pro mne znamená SSSR místo, kde se může znovu narodit velké dramatické umění.“

V původním konceptu, když jsem se roztesknil nad divadlem v Evropě a u nás, napsal jsem, že naše divadlo je v nejlepším případě takovou institucí jako je galerie, knihovna nebo museum. Že, nesytí-li celého ducha, tedy aspoň ušlechtilou zvědavost divákovu, který si v divadle vyhledává novinky nebo staré tisky jako je vybírá u knihkupce. A to je dnes celá funkce divadelního umění, jsme-li skromní, poděkujme, že vedle filmu a operety se jeho smysl aspoň nějak zachoval.

Když si svou odpověď na Kolcovu anketu pročítám, když znovu závidím té divadelní práci v SSSR, říkám si, že vlastně je to naše chyba, děláme-li právě my, v rámci našich schopností a možností pro divadlo tak málo. A že nyní je taková příležitost jako nikdy dřív z divadla u nás něco udělat.

Ještě před několika lety bylo Německo, hlavně Berlín, největším skladem pro takovou divadelní zvědavost. Nikde na světě nebylo ani tvořících umělců ani obecenstva zvědavějšího na všechno, co se dalo v divadelním umění. To se ovšem dokonale změnilo a Berlín jako obrovské překladiště mezi severem a jihem, západem a východem, minulostí a budoucností již neexistuje. Není pochyby, že prázdný prostor vznikl k velké škodě divadla. Zmizí-li z mapy světa jedno — řekněme — tržiště, jistě se brzy objeví nové. Po Berlíně se zatím neobjevilo žádné nové divadelní ústředí, z toho plyne, že dosud trh je volný. Přijde na to, kdo na něj nastoupí. Vídeň? I při tom, že je stejně německá, má přece jen lokální význam, Hitlerova říše je i pro německou Vídeň uzavřena a naopak. Budapešť? Ta bude mít stejně jazykové obtíže jako Praha, ne-li větší, protože Praha bude lehce přístupna aspoň všem slovanským národům. Některé severské město? Tam nikde se neoctl divadelní život v tak ústředním zájmu jako v centru Evropy, ale ani tam by situace pro ně

nebyla jazykově snazší než u nás. Jak je vidět, myslím na Prahu jako na nejmožnější divadelní ústředí, jako na město, které by se mohlo stát divadelním městem střední Evropy po Berlínu.

Ovšem, Berlín na své místo dorůstal šedesátiletým vývojem. Měl k dispozici bohaté, milionové obyvatelstvo, z něhož vycházeli návštěvníci v desítkách tisíc, měl veliký národ, z něhož vybíral literaturu i reprodukcující umělce. Kdežto my... Je trochu chybou, že se podceňujeme. Ve Vídni už docela nahlas a nepokrytě pokládají Prahu za vedoucí divadelní město ve střední Evropě. Francouzští autoři kladou velký důraz na svou pražskou premiéru, snad stejný, jaký dříve kladli na přijetí v Berlíně. Pro autory jihoslovenské, rumunské již je a pravděpodobně co nejdříve i pro autory všech národů SSSR bude Praha výpadní brankou do světa. Autorům německým, jichž hry nemohou být provozovány v říši, může být německá Praha velkým útočištěm. Tedy taková je, abych tak řekl, tržní situace. Umělecká není o nic méně dobrá. V Praze se stále režisérsky tvoří, hledá a experimentuje. Skeptik z Paříže, řekněme R. Weiner, by prohlásil, že toho třetího víc, než je zapotřebí. Ale k úkolu, pro který jsme Prahu vyvolili, je to nutno. Naše herecké ensembles: ovšem, že nám se zdá, že mají své nedostatky. Pokud je posuzujeme absolutně, snad. Ale nakoukněte do sousedství, do divadelní Paříže atd. i do Moskvy, a uznáte, jak je jejich kvalita vysoká. Pravda, jsou věci které hráváme všelijak, na př. konverzační hry, ačkoli i těm začínáme přicházet na chuť, a konverzační hra není všecko. Dále je zde výhodou dvojjazyčnost pražského divadelního života, že i naši Němci mají zde dobré divadlo a četný reservoár výkonných umělců.

Tak bych z toho všeho klidně si troufal vyvodit, že možnosti, aby Praha se stala skutečným střediskem divadelního umění pro velkou část Evropy, zde jsou. Běží jen o to využít jich. Ještě lépe: urychlit vývoj tohoto umění u nás, dohnat co nám ještě chybí, než nás někdo převede.

Řekl jsem, že vývoj německého divadelnictví byl víc než půlstoletý, než došel svého vysokého stupně. U nás se počal Kvapilem a pracuje na něm vlastně teprve druhá generace. A při tom se udělalo již velmi mnoho. Jenže se u nás pracuje extensivně, nikoliv intenzivně. A to je naše chyba. Divadlo u nás — kromě výjimečných případů nejde do hloubky. Cítíme to všichni, stěžujeme si na to všichni, nejlepší naši umělci se na tom utloukají a přece se nenalézá odpomoc.

Kdyby se Praha měla stát tím, čím dříve byl Berlín, tedy bychom nevystačili s tou šířkou repertoáru a jeho rozmanitostí, s hokusy pokusy na scénách a s něčím nápadným a při tom snadným za každou cenu. Skutečný a jevištní výtvar je pravděpodobně tak silný, že nás uchvátí, i kdybychom nerozuměli slovům. Kolikrát jsme již takový zjev zažili. Ale tak, jak my divadlo děláme, nemělo by toho ohlasu. Veliký, uzrálý herecký výkon stačí sám, aby naplnil jeviště, aby naprosto strhl diváka i když známe jeho textovou podstatu jen přibližně. Ale dnes všichni naši i nejtalentovanější tragédi jsou nuceni dělat daleko víc hereckého řemesla než umění. Potřebují příležitost k růstu.

Měla-li by se Praha stát skutečným divadelním středem, tedy by extensivní práce musila ustoupit práci intenzivní. Musili bychom přece počítat s obecněním, které by si sotva dalo sypat písek do očí. Ale na

všecky dosavadní snahy o zintenzivnění naší práce v divadle odpovídaly jejich správy — a zcela podle skutečnosti — že nemohou. Divadla musí především na sebe vydělávat. I to bohatě dotované Národní divadlo. Natož ostatní. Proto musí pracovat jako fabriky.

Není nouze o rady a plány, jak regulovat divadelní život aspoň pražských divadel, aby se aspoň poněkud usnadnila jejich existence. Každý, kdo hlouběji nahlédl do ní, by jich dovedl vysypat z rukávu aspoň půl tuctu. Ale není na světě opatrnějších lidí než jsou správci divadel. Drží se pečlivě toho mála co mají, aby nepřišli i o ně. A skutečně — u nás takových případů nebylo — ale jinde, teprve krach jednoho ředitele donutí jeho nástupce, aby se poohlédl po jiných cestách. Protože však u nás jde vždy o divadlo a ne o podnikatele, je pochopitelná opatrnost s jakou správce zachází s tímto neosobním majetkem, takže nikde není naděje na krach. A tak můžeme optimisticky věřit, že se snad jednou uskuteční nějaké plány, provede nějaké roztrídění sfér a zájmů divadel, naleznou se oblasti i příležitosti pro společnou práci. Avšak nikdy nebudou tyto změny v pražském divadelním životě tak velké, aby zasáhly do základů jeho vad, aby odstranily jeho honbu za denním chlebem, jeho konkurenci o větší sousto návštěvníků a vytvořily z nich instituce jen s velkým uměleckým posláním jako jsou na př. galerie, musea a knihovny, když jim již není dopřána možnost žádné jiné živější a odpovědnější funkce v životě státu a národa.

Jak známo, námaze divadel o jejich denní příjem, nutný k životnímu minimu, mohou pomoci jen veřejné peníze. Proto může Národní divadlo plně dostát svému uměleckému úkolu, protože má za sebou naprosté zajištění státem. Proto mu nemůže dostát Městské, protože se musí třást o každého abonenta, který divadlu pohrozí, že vypoví předplatné. Proto nemůže náš nejnadanější režisér E. F. Burian rozpoutat svou celou tvorivost, protože musí počítat, kolik mu vynese pokladna jeho divadélka. A divadla se musí smířit, že veřejné peníze nejsou, nebo když jsou, že se po nich napínají jiné dlaně. Dlaně hladových a dlaně chamtivých.

Nyní je zase chuť vydat nějaké peníze na pražské slavnosti, které, jak jejich pořadatelé loni okázali, mají být něčím mezi slavnostmi solnohradskými a Fidlovačkou. Slibují si od nich příliv cizinců, který by byl něco platný obchodníkům, restaurátérům a hoteliérům. Avšak ti, kteří mohou tyto peníze vynaložit, by si měli říci, že do Prahy by bylo možno stále svádět příliv cizích hostů, kdyby se jen město chopilo dědictví, které mu po Hitlerově převratu spadlo do klína za Berlín, Mnichov, vůbec za celé bývalé kulturní Německo. Je k tomu ještě možná pět nebo deset let času, aby se Praze vytvořila pověst města, které svými divadly, hudebními produkcemi, výstavami atd. tvoří takový střed kulturní Evropy jako je jím na mapě. Protože mluvím o divadle: místo improvisace nějakých slavností připravovat několik let pořádnou dotací v Městském divadle tucet skvělých, skutečně propracovaných představení, která by bylo možno ukázat mezinárodnímu diváku. Poskytnout pomoc D 36, aby nelaborovalo aparaturou a místem, pomoci i Osvobozeným, potřebují-li toho. Zavolat si sem několik skvělých režisérů ze západu i z východu. Je-li třeba opravdové propagace napodobit a zmnožit letošní vídeňský počín Vinohradského divadla, loňský

zájezd Burianův a Filharmonie, které propagují pražskou pověst lépe než všechny jinak vynaložené statistice. Berlín měl půlstaletou dobu příprav a zrání, než se stal evropským divadelním středem. Ale dnešek se svou technickou výkonností dovede přípravy i zrání uměle zkrátit. A peníze jsou ohromným technickým prostředkem.

Tedy ukazuje se, že by bylo možno vydati jednou peníze velmi rozumně a že by byly dokonce dobře uloženy i na ten úrok, který z nich čeká každý, komu záleží na přílivu cizinců do Prahy. Nám, kteří nejsme z něho živi, by zároveň znamenala tato pomoc zlepšení našich divadelních poměrů, příležitost k intenzivní práci, aspoň čas od času i školení se v ní. A udělat v míře našich sil pro divadlo co nejvíc, abychom nemusili tolik cítit závist k výši i k poslání divadla v Sovětském svazu, která nás provází při každém pomýšlení na možnosti našeho dramatického umění.

věda a práce

Boj proti hluku

Už staří Řekové...

Svět, v kterém žije člověk, se skládá především z lomozu: rozvoj civilizace rozmnožuje neustále počet strojů a mechanických vymožeností, z nichž každá kromě jiných vlastností je vyznačuje tím, že dělá rámus. Z toho vyplývá nová metla lidského pokolení: ustavičný hluk, který nás obklopuje na ulicích, který za námi vpadá do domů, stoupá za námi po schodech a přepadá nás okny bytů. Z velkoměst se prodírá po silnicích až do nejdlejších venkovských zákoutí, a kam nedolehne ve formě řvoucího auta, tam se jistě probudí v podobě rámusíciho amplionu rozhlasového.

Pro útěchu dnešních lidí chceme ukázat, že toto zlo není tak nového data. Francouzskému inženýru M. E. J. Katelovi vděčíme za podrobnou studii o tom, jak se během lidské historie zápasilo proti zbytečnému lomozu. Z této práce poznáváme, že tento problém, jenž se nám zdá dnes nerozřešitelným, zaměstnával lidi už ve starověku i ve středověku a že nebyl spolehlivě vyřešen ani v žádném z těchto období. Vzorným příkladem nám může být řecká kolonie Sybaris, známá z různých rčení, která dokazují, že tato osada měla smysl pro příjemné věci tohoto života: v ní byla vedena zarputilá válka proti jakýmkoliv formám lomozu. Anglický profesor Spomer snesl doklady, že úřady tohoto města, jež bylo založeno v jižní Itálii roku 720 př. Kr., byl jakýkoliv lomoz uprostřed města přísně pronásledován.

Římané se této sluchové citlivosti Sybaritů posmívali. Přesto přese všechno však římský básník Juvenal pociťoval lomozy starého Říma stejně nepříjemnými:

„Existuje ještě někde nějaký byt, v němž by se člověk mohl vyspat? Člověk musí v tomto hlavním městě přímo slídit po místě, kde by se dalo opravdu spát. Po úzkých ulicích rachotí neustále vozy, a bučení stád a uvázaného dobytka zahání spánek a brání člověku v tom, aby mohl usnout...“

Bohatí Římané našli v Juvenalově době jediný prostředek, jak se vyhnout tomuto lomozu města, v tom, že si počali budovat letohrádky daleko od středu města.

Ve středověku byly jednotlivým živnostem a jednotlivým řemeslníkům, kteří při provozování své práce působili různé lomozy, vykázaný přesně vymezené městské čtvrti. Kdo chtěl bydlet v klidu, měl možnost se ubytovat ve čtvrtích dostatečně odlehlých. Za vlády královny Alžběty bylo v Anglii

přísně zakázáno troubiti v noci na rohy. Zejména v Německu byli intelektuálové velmi citlivých nervů a hájili si svůj noční klid velice náročně. Zachovalo se nám nařízení právnícké fakulty v Lipsku, z roku 1617, podle něhož žádný řemeslník, provozující při vykonávání své živnosti jakýkoliv lomoz, nesměl se usadit ve čtvrti, kterou obývali doktoři a studenti. Zachoval se nám z roku 1630 rozsudek městského soudu lipského, podle něhož kovář, který si najal v této čtvrti živnostenskou provozovnu, byl odsouzen k tomu, opustit tuto čtvrt, a jeho nájemní smlouva byla prohlášena neplatnou, poněvadž „lomoz, který vydával, bránil učeným mužům v práci“. R. 1695 vedla právníká fakulta v Halle proces proti zlatníkovi, v němž bylo rozhodnuto, že žalovaný nesmí působiti žádný lomoz, „který by byl s to, rušiti profesory, osvěcující svou učitelskou činností celý svět.“

Myslitelé, učenci, spisovatelé a básníci a také hudebníci zkoušeli lomozem v nejrůznějších zemích. Francouzský básník Boileau napsal roku 1660 hněvivě: „Cožpak v Paříži si lehá člověk do postele proto, aby v ní bděl?“ Pascal si velice stěžoval na skřípání větrné korouhvičky na domě a na vrzání kladky. Angličan Carlyle pociťoval na venku tak nepříjemně kokrhání kohouta, že si konstruoval zvláštním způsobem izolovaný pokoj, do něhož by tento zvuk nepronikl. Herbert Spencer, anglický filosof, opatřoval si izolaci proti vnějšímu hluku tím způsobem, že si strkal do uší kusy vlny. Tvrdil, že podle toho, jak nepříjemně člověk pociťuje lomozy vnějšího světa, je možno posouditi jeho inteligenci. Schopenhauer pobuřovalo, když do jeho oken doléhalo praskání bičem. Jakýkoliv lomoz ho uváděl do vzteku. Napsal jednou:

„Rád bych věděl, kolik velkých a hlubokých myšlenek už bylo zahnáno s tohoto světa zbytečným lomozem. Dnes jsou lidé snáseliví už i proti docela neodůvodněným druhům lomozu, jako na příklad proti třískání dveřmi, které je jistě jednou z největších drzostí na světě; to je důkazem, že lidé už otupěli a že jejich myšlenky jsou docela neplodné. Z něčeho si nemůžeme lépe udělat představu o tom, jak lidé jsou hloupí, než z toho, že je dovoleno praskati bičem. Člověk, který nosí v hlavě myšlenky nebo něco podobného, musí pociťovat přímo se zoufalstvím toto náhlé praskání, které rozdrtí každou myšlenku a rozruší všechny stavy vědomí.“

Fysiologická škodlivost lomozu.

Bude to připadat humorným, srovnati s praskáním biče, které tak pobuřovalo Schopenhauera, všechny ty lomozy, které se proti jeho době zdesateronásobily a zesteronásobily. Dnes jsme už tak daleko, že snášíme resignovaně lomoz aut, nákladních vozů, říčení motocyklů, lomození sirén, výkřiky klaxonů, zařinčení telefonu, rámusení gramofonů, povyk rozhlasových amplionů, rachocení letadel, a všechny ty ostatní zvuky nejrozmanitějších strojů, otáčejících se prudkou rychlostí a otrásajících našimi domy.

V New Yorku si před nedávnem na základě pozorování v rozmanitých čtvrtích města roztrídili velkoměstské lomozy podle toho, jakým strojem jsou vyvolány. Zjistili, že největší rámus, pronikající do obytných místností, působí rozhlasové mikrofony sousedů, rvaní prodavačů novin, dunění nadzemní dráhy, ozvěna, která v amerických mrakodrapech zvláštním způsobem tříští zvukové vlny, takže se opakují do nekonečna, a konečně strašně lomozný americký způsob staveb, zejména nýtování železných konstrukcí. Při tom při všem zůstává největším zdrojem lomozu stejně v Americe jako v Evropě auto a zejména automobil nákladní. Největší rámus způsobí auta výstražnými signály a brzdami.

Všechny tyto druhy lomozu, rozmanitého zbarvení a různé intensity, nejsou jen nepříjemné. Mají také zhoubný účinek fysiologický, konečně bylo dokázáno, že působí škodlivě na stavby. Americký lékař Kennedý

podnikl v nemocnicích rozsáhlé vyšetřování, na základě něhož zjistil, jak dalece lomoz velkoměsta spolupůsobí při vzniku nervových chorob. V New Yorku našel dokonce dva případy, kdy dvě pacientky vlivem neustále se opakujícího velkoměstského lomozu zešilely. V Anglii se konaly před nedávnem pokusy, při nichž se srovnávala výkonnost tkalců, zajištěných proti hluku strojů, a výkonnost tkalců, pracujících uprostřed tohoto lomozu. Byla zjištěna dosti značná vyšší výkonnost u tkalců, lomozu nevystavených.

Zejména v Americe se podobné pokusy konají častěji. Profesor Laird z university Hamiltonovy konal pokusy s různými písáčkami na stroji, kterým diktoval přibližně stejné dopisy jednou v laboratorním tichu a jednou v blízkosti „stroje na děláni lomozu“. Těmito pokusy se přesvědčil, že při lomozu pracovala stenotypistka o 4.3% času déle než v tichu. U velice obratných daktylotypistek se přesvědčil, že při lomozu se vyskytlo v jejich práci více chyb, zatím co u písárek těžkopádnějších při lomozu těchto chyb ubývalo, což je překvapivé. S těmito výsledky se však nespokojil, nýbrž měřil také míru únavy u jednotlivých písárek. Opatřil je maskami, pomocí nichž byl od nich vydechovaný vzduch zachycován a poté analysován. Jeho předpokladem bylo, že čím více je vydýcháno kysličníku uhličitého, tím namáhavější byla práce. Dospěl k výsledku, že při lomozu bylo třeba dvaceti procent větší námahy než při práci v tichu. Z toho vyplývá, že stejné množství práce, vykonávané za hluku, více unavuje a že tato práce je méně ekonomická.

Podle výzkumů profesora Sachsenberga se výkonnost mozková i ruční ve hlučně položených místnostech zmenšuje až o 33%.

Otřesy, způsobené určitými druhy hluku, mohou být vážným nebezpečím pro obecné zdraví. Nervosnost a předčasná vyčerpanost lidí velkoměstských, obývajících průmyslové a obchodní čtvrti, jsou z valné části zaviněny lomozy a otřesy, pronikajícími celou budovu. Tyto otřesy totiž nejsou vnímány jen uchem, nýbrž i mozkiem, očima, svaly, klouby a pleť.

Stále se opakující lomoz určitého druhu působí však zhoubně i na bezpečnost staveb. Předseda syndikátu francouzských architektů J a m a r g snesl řadu příkladů o tom, že budovy, které stály úplně neporušeny celá tři staletí, počaly vlivem stále působících lomozů projevovat trhliny. Totéž je patrné i na sebe dokonalejších stavbách nových. Mnichovský badatel dr. B r a n n e n k ä m p f e r dovedl, že lomozem a s tím spojenými otřesy byla v samotném Mnichově od roku 1920 do roku 1933 způsobena škoda 6 milionů marek.

Jak je boj organizován.

Boj proti hluku se stal dnes otázkou sociální a průmyslovou. Je organizován na celém světě a zejména intenzivně se mu věnují tři nejlomoznější města na světě, New York, Londýn a Paříž, jež jsou zvana „hlavní města lomozu“.

V Severní Americe tento zápas se od samých počátků vedl velice energicky. Prvním jeho výsledkem bylo, že „Ženský spolek pro Filadelfii“ dosáhl toho, aby v tomto městě byla vymezena pásma, v nichž všechen lomoz byl zakázán pod vysokými pokutami. V New Yorku se pustili do zápasu proti hluku roku 1907 založením „Společnosti pro potlačování zbytečného lomozu“. Tato společnost především pracovala proti hluku přístavnímu. Dosáhla toho, že zbytečné pískání a hučení sirén bylo zakázáno. Pohlédli se soustředili na to, aby bylo dosaženo zachování ticha v okolí nemocnic. Tato kampaň dosáhla příznivých výsledků. Bylo zakázáno, že řidiči tramvaje nesmějí zvonit v blízkosti nemocnic a byla zakázána i hra pouličních hudebníků. Zřízení této společnosti mají právo zjistiti každého, kdo v okolí nemocničních budov ruší ticho. Tato hnutí se pře-

nesla i do jiných měst. Ve Washingtonu a Bostonu je zakázán jakýkoli hluk na ulici mezi desátou hodinou večerní a šestou hodinou ranní. V Buffalu a v Detroitu je zakázáno, aby lokomotivy při projíždění města hvízдалy a houkaly. Ředitel sanitních otázek S. W. Winne jmenoval roku 1929 komisi pro potírání hluku Noise Abatement Commission, složenou z techniků, administrativních úředníků, inženýrů a lékařů, která podnikla v širokém měřítku zkoumání o rázu, povaze a důvodech různých pouličních hluků. Tato komise nedávno první výsledky svého badání publikovala.

V Anglii stojí v čele hnutí, bojujícího proti pouličnímu hluku, sdružení lékařů. Ve Francii došlo k iniciativě se strany soukromé. Francouzský turistický klub Touring Club de France zplnomocnil svého místopředsedu A u s c h e r a, aby uspořádal v Paříži anketu, které jsou nejvýznamnější složky uličního hluku, a aby vyšetřil, jaké jsou přiměřené obrany proti němu, a dal podnět k tomu, aby byly realizovány. Francouzský Touring Club vypsal také soutěž na sestavení nejvhodnějších materiálů „nehlučících“, materiálů, zajišťujících zvukovou izolaci lidských příbytků. Heslem této akce je: „Budete-li zachovávat každý ticho, budou všichni míti klid.“ Francouzský romanopisec Georges Duhamel jde ve svém odporu proti uličnímu lomozu tak daleko, že dokonce v „otevřeném dopise předsedovi vlády“ navrhl zřízení ministerstva hluku:

„Vždyť dnes orgie lomozu neustává a hrozí nebezpečí, že člověk, jsa nebezpečně otráven, a pohybuje se neustále v opilosti ze stálého lomozu, konec konců ztratí míru svých myšlenek, svých slov a svých gest. Lékaři jsou znepokojeni. A jak by neměli být neklidni? Určití lidé, kteří za méně zmatených dob se mohli ukázat docela prospěšnými členy lidské společnosti, skýtají dnes obraz šílení, kretenismu a ponaňhlého degenerování.“

Určitá opatření pana Ch i a p p e dosáhla toho, že některé druhy lomozů, zejména v noci a zrána, byly omezeny a že také bylo obmezeno používání sirén a píšťal v Paříži.

V Německu byla založena první společnost pro potírání hluku v Norimberku a rok poté druhá společnost v Berlíně. Němci si založili už před válkou zvláštní časopis „Antirüpel“, jenž se speciálně věnuje potírání hluku. Roku 1909 se konal první mezinárodní kongres proti zbytečnému pouličnímu lomozu. Účastnili se ho: Amerika, Německo, Rakousko, Belgie, Holandsko, Švédsko a Dánsko. V letech 1928—1930 byly založeny různé ligy a společnosti, jejichž zásluhou se boj proti hluku stal intenzivnějším. Tímto problémem se také zaměstnávala berlínská výstava stavební a hygienická roku 1931. Velice intenzivní válka byla v Německu vypovězena lomozu motocyklů. V Magdeburku se trestá jízda na motocyklu se hřmotným výfukem pokutou 50 marek. V tomto městě byly zřízeny zvláštní policejní hlídky, které ustavičně jezdí městem a jejichž úkolem je zatčení těchto rušitelů veřejného pokoje.

Kolik je druhů rámu su.

Boj proti lomozu má dvojí cíl: předně je jeho úkolem objevovat, co je příčinou zbytečného hluku a potírat lomoz hned při jeho vzniku. Druhým cílem je zabránit co možná přenášení lomozů nezbytných vhodnou izolací.

Součástí prvního způsobu boje je snaha o to, aby u všech strojů a vozidel byl vyloučen co možná již při konstrukci všechen zbytečný lomoz. Ukázalo se, že se dají konstruovat automobily, psací stroje a elektrické motory s tichým chodem. Veliký úspěch měly přísné zákazy proti zneužívání píšťal, sirén a klaxonů na ulicích. Jedno z nejtisších měst evropských je dnes Řím, kde je automobilům ve městě naprosto zakázáno používat jakýchkoliv výstražných houkaček.

Jinými prostředky, vedoucími k témuž cíli, je nahrazování zastaralé kamenité a hrbolaté dlažby dlažbami moderními, zakazování čištění koberců mimo určité dopolední hodiny, přesné předpisy určitých hodin, v nichž se smí hrát na hudební nástroje nebo reprodukovatí rozhlas. — Druhý úkol spočívá v boji proti vnitřním zvukům v budovách, proti lomozu výtahů, hvízdání vodovodů a podobně, proti nimž se bojuje zvukovou izolací již při stavbě budov. V obou těchto případech je třeba velmi pečlivě studovati ráz lomozu, jeho intenzitu i otázky vlastnické.

Lomozy stejně jako zvuky hudební skládají se z bohaté směsi tónů rozmanité intenzity a různých frekvencí. Rozdílem mezi zvukem a lomozem je spíše rázu psychologického. Objektivně není mezi nimi možno najíti přesnou hranici. Lomozem nazýváme zvuk, který na přijímací lidský orgán působí nepříjemně. Fysikové rozlišují hudbu od pouhých tónů a od lomozu. Hranice mezi nimi však není přesná. Bylo zjištěno, že zcela nehudební lomoz, který vydává lokomotiva při vypouštění páry, stává se skutečným melodickým tónem, slyšíme-li jej z větší dálky. Slyšitelnost jednotlivých zvuků je vymezena frekvencemi mezi dvaceti a dvaceti tisíci záchvěvy ve vteřině. Čím člověk je starší, tím více se tato hořejší mez slyšitelnosti snižuje. Dnešní akustická technika určuje v praxi hranice zvuků daleko těsněji: počítá se zvuky mezi padesáti a desetitisíci periodami ve vteřině. Důležité je, vzhledem na mimořádnou vnímavost lidského ucha, že by bylo možno všechny zvuky, kterých se mezi lidstvem užívá, snížit i na desetinu a dokonce i na setinu: i kdybychom všechny zvuky o tolik zeslabili, slyšeli bychom je stejně zřetelně. A pak máme po ruce tak rozsáhlé pole rozmanitých frekvencí, že je snadno možno se vyhnouti všem příliš pronikavým zvukům.

Síla těchto různých lomozů se měří na decibely. Jeden decibel, jednotku intenzity zvuků i lomozů, představuje nejtíší slyšitelný zvuk, jenž může lidským uchem býti postižen. Deset decibelů tvoří jeden bel, jehož jméno je odvozeno od jména vynálezce telefonů *Grahama Bella*. Decibel představuje tedy nejnižší míru slyšitelnosti u normálního člověka. Intervaly mezi dvěma tóny, vyjádřeny v decibelech, je desetinásobek logaritmu poměru intenzit. Poněvadž se nejedná o tom, měřiti tóny absolutně, nýbrž jen poměr jejich akustické intenzity, postačí decibelová stupnice úplně.

Aby byla vymezena intenzita nějakého lomozu, neměří se lomoz sám o sobě, nýbrž měří se pouze intenzita toho tónu, který v lomozu nejvíce převládá. Určitý lomoz zakrývá slyšitelnost určitého tónu: za měřítko onoho lomozu bývá tu intenzitu, kterou je tónu třeba dodat, aby uprostřed hluku se stal slyšitelným.

V New Yorku bylo odhadnuto maximum velkoměstského lomozu na 101 decibelů, které byly slyšeny na blízkou práve stavěného mrakodrapu. Podle jejich původu byly slyšeny lomozy takto rozříděny:

na všeobecný dopravní hluk připadá . . .	36.28%
lomoz, který vydávaly povozy, představoval . . .	16.29%
na rozhlasové ampliony připadalo . . .	12.34%
vozy dodavatelů vydávaly lomoz . . .	9.25%
na lokomotivy a lodi připadlo . . .	8.28%
na lomoz stavby . . .	7.40%
na různé hlasy . . .	7.27%
na rozmanité zvuky ostatní . . .	2.89%

Podle stupnice, kterou sestavil *Standard Britanni* *que*, představuje

0—10 decibelů . . .	ticho
20—40 decibelů . . .	klid
50—70 decibelů . . .	mírný lomoz
80—100 decibelů . . .	nepříjemný lomoz
110—130 decibelů . . .	nesnesitelný lomoz.

Toto odstupňování různých lomozů je předpokladem jejich rozřídění a udává směrnici, v jakých mezích se má pohybovatí zápas proti velkoměstskému lomozu.

Stavíme nesprávně.

Problém tohoto boje je velice důležitý pro domácí klid. Znamenitá londýnská revue „*Science Progress*“ přinesla ve svém lednovém čísle 1936 pod titulem „Zvuk a lomoz“ studii *M. G. & W. C. Kaye* ze Státní britské fyzikální laboratoře, jenž uvádí:

„Jednu z největších sociálních vad dnešního života představuje pro velkou část obyvatelstva nedostatek ticha a lomoz, který do jeho domácností vnáší způsob stavebních dispozic a volba materiálu. Dnešní moderní dům už nás nechrání proti vnějším lomozům, jako to činily daleko solidnější domy dřívějších generací. Problém je ještě složitější. Tam, kde jde o četné vysoké stavby, které kolem sebe vidíme, není možno uniknouti rozhlasu, gramofonu, líftu, zvuku potrubí v koupelnách, v němž stéká voda a dokonce ani konverzací v sousedních pokojích. Dnešní stavitelé se vůbec nezajímají o otázku akustické izolace, což je právem předmětem všeobecných stížností. Určité čistě lokální lomozy, jako na příklad klepání koberců, vyrušují dnes celé bloky obytných domů.“

Za dnešních dnů se architekt vzdává přerušované souvislosti stavebního materiálu, a neuzivá již materiálů, které byly špatnými vodiči zvuku. Buduje dnes dům monoliticky z materiálů, které dobře vodí zvuk, a co nejvíce zmenšuje sílu zdí a váhu budovy. Bývalé měkké cihly, malta z písku a vápna, obkládání zdí a dřevěné ornamenty ustoupily před ocelovými kostrami, před železobetonem, cementovými omítkami, velice tvrdými cihlami, před dlouhými potrubími ústředního topení a tekoucí vody. Tímto způsobem se dospělo k dnešním lomozným a zvukově neisolovaným interiérům. Lomozy, které nás tu ruší, se dostávají k nám buď vzduchem anebo prostřednictvím struktury budovy.

Státní britská laboratoř prostudovala, který druh isolačních stěn je nejhodnější proti přenášení lomozu vzduchu. Zjistilo se, že jednodušá zeď z homogenního materiálu izoluje zvuk přibližně způsobem, který odpovídá logaritmu váhy na jednotku povrchu. Snazší je izolovati vysoké tóny než tóny nízké. Výhodnější než tato homogenní zeď je izolující zeď dvojnásobná, zejména tehdy, je-li mezi ní ještě vrstva vzduchu. Tím je možno dosáhnouti o pět až deset decibelů výhodnější izolace. Ukázali jsme už, že na obtíž izolace lomozů, vznikajících uvnitř budovy, je odolnost, že moderní stavební materiály jsou bohužel dobrými vodiči zvuku. Podle pokusů *Meeyerových* průměrný tón, který prošel ocelí, ztrácí na své intenzitě jeden decibel. Dřevo je padesátkrát lepší isolační prostředek než ocel. Aby zvuky a chvění se nepřenášely tak snadno, užívá se v konstrukci materiálů nesouvislých. Praktickými isolačními prostředky jsou zejména korek, kaučuk. Na některých užívá se i olova a asbestu. Všeobecně je možno uvésti tyto prostředky k vyvarování přenášení hluku.

1. Proti tomu, aby zvuky a lomozy, které vznikly v samotné struktuře, se nerozváděly do celé budovy, uvádějí se do materiálu přerušování a nesouvislosti.

2. Proti zvukům, které vznikají venku, užívá se izolujících stěn a bariér.

3. Při stavbě se užívá absorbujících materiálů, jak proti zvukům, vnikajícím zvenku, tak i zevnitř.

4. Vylučuje se co nejvíce vznikání ozvěny a resonance.

Tyto problémy a jejich vyřešení daly vznik novému oboru architektonické techniky. První se zabýval těmito problémy americký učenec, *Wallace Sabine*, jenž již roku 1900 formuloval některé zákony této nové techniky. Problémy zvukového izolování budov však jsou novějšího data. Inženýr *Katel*, jenž věnoval četné své studie problému obrany

proti lomozu, vymezuje tyto úkoly stavební akustice: je třeba, aby budovy byly zvukově izolovány proti přenášení zvuků a přenášení záchvěvů, přicházejících zvenčí. Je třeba zmírniti a dokonce úplně potlačit šíření zvuků a otřesů, způsobených průmyslnými stroji. V uzavřených prostorách je třeba dbáti toho, aby zvuk se nemohl prodlužovati vytvářením ozvěny a při všech místnostech je třeba dbáti otázek resonance.

Stejně zhoubně působí otřesy.

Otřesy, způsobené pouliční dopravou, se přenášejí zemskou půdou a pronikají až do hloubky deseti až dvaceti metrů. Tramvaje a vlaky působí otřesy do hloubky dvaceti až sedmdesáti metrů. Otřesy mohutných strojů je možno postřehnouti až do hloubi pětisetřiceti metrů. Stejně se také šíří tyto otřesy ve smyslu horizontálním do velikých vzdáleností: dům, vzdálený 1.500 metrů od parní turbíny, stal se jejím vlivem zcela neobyvatelným. Je známo, že země vůči podobným otřesům je neobyčejně citlivá až do nesmírných vzdáleností. Podobné drobné otřesy „mikroseismy“, které vznikají na příklad nárazy vln na mořské pobřeží, byly zaznamenány až na vzdálenosti sta i tisíce kilometrů. Na pařížské observatoři byly zjištěny otřesy na povrchu hladiny rtuti, způsobené nákladním vlakem, jedoucím ve vzdálenosti 2.000 metrů. Pomocí seismografu byly zaznamenány tyto otřesy: chůze člověka je pozorovatelná na vzdálenost 50 metrů, jedoucí vůz působí otřesy na vzdálenost 500 metrů a jedoucí vlak na vzdálenost 10 kilometrů a ještě více.

Aby podobným způsobem, jako jsme zajišťovali budovy proti šíření zvuku, byly i učiněny odolnými proti šíření otřesů, je třeba především klásti základy domů hlouběji, než by bylo nezbytně potřebí pro jejich stabilitu, a stavěti je co možno do větší šířky, aby specifická váha, tlačící na půdu, byla co nejmenší. Za druhé je třeba oddělit základy a zdivo přímo od půdy vložním několika izolacních vrstev. Dále je zapotřebí, aby na místech, kde jsou podpírány stropy, a v silných stěnách, pokud nejsou ze železobetonu, byly vloženy elastičtější izolující vrstvy. Na těch místech, kde budova vlivem rozmanitých výšek působí na své základy nestejným tlakem, je třeba oddělit jednotlivé její části šterbinami.

Aby přenášení otřesů od těžkých strojů bylo znemožněno, je třeba vhodným způsobem izolační vrstvou oddělit tyto stroje od jejich základů.

Všechny tyto teoretické i praktické studie, které dohromady spadají do rámce mezinárodního boje proti zbytečnému šíření hluku a šíření otřesů v obytných budovách, jež obojí působí stejně zhoubně na lidský nervový systém, dosvědčují, že mnohaletý zápas se dostává z období pouhých debat a manifestů do sféry uskutečňování.

U nás o tom ovšem mnoho nevíme. U nás motocyklista s otevřeným výfukem je dosud nedotknutelný. R.

otázky a odpovědi

Ještě o rozumu a citu v politice

Milý pane Izope,

jistě ani nevíte, jak se Vaše dva dopisy staly proslulými. Patrně jest to odměna, již si odnáší i zasluhuje upřímný cit. Neodpověděl jsem Vám náhodou hned v následujícím čísle, a už jsem přísně urgován: tak co tomu řekneš? Lidé by nechtěli přijít o divadlo, jak se zachovám před tímto křížovým výsledkem. Myslím, že v této debatě máte více sympatií než já. Je to pochopitelné: Vy na první místo stavíte zásadu, že se má pomoci těm, kteří pomoci potřebují, a že do ostatního Vám celkem nic není, ani do toho,

jakým způsobem, jakými metodami jim pomoci. Máte výhodu velkorysého stanoviska. Já se musím zabývatí jakýmsi zdoluhavě se pohybujícími politickými realitami. Vy máte plán modravého města — a já ho mám jen vystavět. Vy se mne ptáte: není lidstvo v nedůstojné bídě? A já to nemohu popřít, ledaže bych chtěl lhát. Ostatně ani lhát by nepomohlo, poněvadž každý sám dobře vidí, co jest. Byl bych lhářem, o němž je každému zřejmo, že lže. Opravdu, kdybych se chtěl vyhnout obtížím, spálil bych Vaše dva dopisy a mlčel bych o tom, že jsem je dostal.

Pozoruji, že nejste tak nespravedlivý, abyste se domníval, že tím, co dělám a píši, se chci zalíbit někomu, kdo to dovede ocenit. Zredukoval jste své výtky na to, že nejsem dosti citový a že následkem toho mi uchází velká část dnešní skutečnosti a že — asi opět následkem toho — nemám dosti žhavou touhu po nápravě. Rozumím Vám dobře? Nemyslíte, že jsem ničema, ale podezříváte mne, že mám nějakou duševní vadu. A říkáte laskavě, že je mne škoda.

Obraťte se na mne osobně — nemohu neosobně odpovídat. Vylíčil jste mne jako suchého rozumáře, jako jednu z oněch obludných — obludných podle mého citu — postav Shawových, které na místo citu postavily ekonomiku a žádají, aby ostatní to také tak dělali. Něco Vám o tom řeknu: málokdy jsem s něčím tak srdečně sympatisoval jako s Chestertonovou kritikou těchto rozumových bytostí. Podivné ovšem, když se rozumář těší z toho, jestliže se někde rozumářům vysmívají. Buď se sám v sobě nevyzná, nebo se v něm nevyzná ten, kdo ho posuzuje a nazývá ho rozumářem. Nakreslil jste mou karikaturku, a možná, že jste hrd na to, že se Vám povedla. Ale není to víc než právě karikaturka.

Snad Vás to překvapí, ale vůbec nemám onu víru ve vládu suchého rozumu, již mi připisujete. Připadalo by mi šosácké takto zužovat a ochuzovat člověka. V té věci mám jedinou víru: víru v potřebnost rovnováhy duševních vlastností. Obávám se, že tento ideál — v podstatě klasický — mne někdy činí poněkud cizincem v této době, jak mimo jiné poznávám i z Vašich dopisů. Někdy se zdá, že dnešní člověk ničím nemůže být tak podrážděn jako harmonií nebo někým, kdo o ni usiluje. Už od války je tajným mravním ideálem mnohých rozháranost. Kdo není rozháraný, není ani ušlechtilý ani citlivý a měl by se zkrátka stydět. Kdo však rozháraný je, nepotřebuje skoro už v životě nic vykonat — nežil nadarmo. V ideálu rovnováhy je obsažena i rovnováha mezi rozumem a citem — vše, co je v době romantického, se proti tomu ježí. Mnoho jsem už byl přemlouván, abych se stal podobnějším p. Nezvalovi nebo mimose nebo redaktorovi z večerníka, který čepuje cit na sudy. Domníváte se na mně pozorovat neblahou převahu rozumu jen proto, že sám jste syn doby romantické. Kritika neodhaluje vždy jen vady kritizovaného. Někdy také vady kritizujícího. Jednostranní nebývají pasivní, pokládají se obyčejně za vzor a vynucují jednostrannost i na ostatních.

Musil jsem se zde nedávno ptát několika přívrženců Sovětů, mám-li si, abych ušel jejich podezřívání, dát do záhlaví: „Přítomnosti“ permanentní motto: redaktor tohoto listu je pro spolek s SSSR. Musím se ptát dnes Vás, je-li opravdu nezbytno, abych si dal do záhlaví permanentní motto: redaktor tohoto listu není zbaven všeho citu. Nepodařilo se mi dost dobře pochopit, co si stran projevování citu přejete. Mám si počínat trochu demagogičtěji? Věřte, že bych to dovedl lépe než mnozí, kteří se tím zabývají. Mám ukazovat špatně setřenou slzu jako advokát před porotou? Máte-li tuto potřebu, můžete být snadno ukojen v každém večerníku. Je třeba zapřisahat se, že nám není lehké, když vidíme bídu kolem sebe? Kdysi naši vlastenci zuřivě pronásledovali každého, kdo neměl pořád na jazyku lásku k vlasti a cit národní. Má se to opakovat, pokud se týká citu sociálního? Víte, kolika lidem se dělá křivda,

poněvadž nevolali ráno, odpoledne a večer „nazdar“. Nemyslíte, že to nějak podobně může být také s citem sociálním? Nepokládají všichni za vkusné svůj cit tak důkladně před veřejností rozšlapávat, aby to nikdo nemohl přehlédnout.

Ale přečtěte si třeba tento doslov k roku 1934:

„Těžko by bylo klidně debatovat o právě uplynulém roku se zkrachovaným podnikatelem, s nezaměstnaným dělníkem nebo úředníkem nebo s nositelem oné podivné a před hladem nechránící hodnoty, kterou právě rok 1934 z hlubokosti své těžkosti a zmatenosti vytvořil, s úřednickým či profesorským aspirantem. Ti všichni by nedebatovali, nýbrž proklínali. Jsou-li pro ně nějaká slova útěchy, neznám jich, ani se nebudu namáhat, abych je vymyslel. Bylo by nestoudno postavit se před šik sedmi nebo osmi set tisíc nezaměstnaných a počastovat je několika frázemi. Neubírejme této době nic z její hrůzy, neboť čím je hroznější, tím poučnější. Jinak se nehnou srdce ani mozky, a ti, kterým ještě do bot neteče, budou dále popírat, že se musí stát něco pronikavého, něco nebývalého. Nebojte se, že myslíme na revoluci. Myslíme na organizaci. Ta je také něco nebývalého. Lidé, kteří se v tomto obecném ztroskotání zachytili nějaké trosky bývalého blahobytu, odvažují se mluvit o nezaměstnaných s cynickou hloupostí, líčice je jako lenochy, kteří o práci nestojí, roznášejíce ubohou anekdotou o tom, kterak nějaká dělnice se za podporu v nezaměstnanosti dala naondulovati a myslíce, že se tak s touto otázkou vypořádali. To jest počínání nedůstojné i průměrného rozumu, to jsou lidé, kteří sobecky na svém, ještě neproděravěném člunku sedí a pomlouvají tonoucí, to jsou temní nepřátelé pravdy. Svět naopak si musí uvědomit v celé ostrosti, co se děje: že za jeho dosavadního společenského zřízení je možno, aby miliony docela normálně pilných lidí bez své nejmenší viny přišli o práci a živobytí a stali se vagabundy. Má-li se něco reformovat, je třeba dříve důkladně vědět, jak je to zlé. Činu předchází poznání, a my právě v zájmu potřebné aktivity nechceme patřit k těm, kdo se snaží něco zatajit nebo okrášlit. Jestliže někoho tím vyrušujeme z klidu, ať.....“

Proč by měla krize ustupovat? Z laskavosti nějakého božstva? Ještě se nestalo nic z toho, čeho by bylo třeba, ještě se státy navzájem potírají krutou a nesmyslnou celní válkou, ještě se lidé vzpírají myšlence, že také hospodářství se může a musí organizovat, dosud trvá začarovaný koloběh mezi malou kupní silou mas a malou výrobou, ještě si někteří průmysloví kapitáni nepoložili vážně otázku, kdo má kupovat jejich výrobky, byl-li národní důchod zdecimován, ještě se neví, že racionalisace je zhoubá, neprovádějí-li ji lidé se sociálním svědomím. Kdy bude krize překonána? Ne dříve, dokud lidé se nerozhodnou ji překonat, dokud se mnohé a mnohé nezmění, a ne bez oprav tohoto sociálního řádu, jež si někteří v pozoruhodné sleposti dosud dovolují pokládat za věčnou.“

To by mohlo být od Izopa, je to však od Peroutky, jenž nevěří v nic než v rozum. Poučte mne, co jsem tu s citového hlediska vynechal nebo co tam schází se stanoviska mravního. Toto byl vždy duch „Přítomnosti“, ne něco jiného. Nebudu Vás prosit, abyste to uznal. Ptáte-li se mne, je-li správné, že se ničí a spalují potraviny, a činíte-li z toho ničění dokonce odpovědným rozum, počínáte si jednak jako byste byl nikdy ode mne ani řádky nečetl, jednak jako byste vůbec nic o rozumu nevěděl. Z tohoto ničění není odpovědný rozum, nýbrž cit a sice cit majetnický. Pravíte, že rozumem a logikou může někdo i dojít k přesvědčení, že zbitáčeného člověka nasytíte vlastně tím, že zničíte zásoby potravin. Podívejte se, to není loyální ani poctivé vůči rozumu. Dosadíte-li místo rozumu nerozum, pak se Vám to ovšem proti rozumu výtečně polemizuje. Hle, jak je to nepřirozené: abyste mohl se vrhnout na rozumného člověka, vyličíte ho jako úplného blbce. Vidíte, bůh ví proč, v rozumu oblude, ačkoliv to jest milý, příjemný a užitečný nástroj. Vypadá to, jako kdyby ve Vaší nechuti k rozumu bylo i něco osobního. Nechci se vtírat do Vašich tajemství, ale netrpěl jste někdy pod nějakým člověkem, který svůj nerozum nebo své padoušství vydával za rozum? A neuvěřil jste mu příliš snadno, že to byl opravdu rozum, a neodnesl jste si odtud svou nechuť k němu? Zdá se mi, že ve Vašem poměru k rozumu rozhoduje nějak raněný cit, nějaká téměř osobní urážka.

Jinak sotva byste jej snadno mohl tak pomlouvat a vydávat za něj něco, co je pravým jeho opakem.

Domnívám se, že vím právě tak dobře jako Vy, že rozum sám pro lidské jednání nestačí, ale nestačí ani sám cit. Jen citlivý člověk bude toliko vzdychat a naříkat a mimo památku na jeho kvílení po něm nic nezůstane. Jestliže někdo chce ve veřejném životě něco vykonat, musí být ve velmi dobrých vztazích k rozumu, neboť to jest přirozený nástroj pro tuto práci. Poměr citu a rozumu v politice je takový, že cit dává témata a rozum je vypracuje. Klasickým způsobem formuloval tento poměr už Comte. Společnost, napsal, by zajisté byla dokonalejší, kdyby méně převládaly vášně; ale kdyby vládl jen rozum, povstaly by také obtíže, neboť schopnosti citových je nezbytně třeba k tomu, aby probudily rozum z jeho letargie a jeho činnosti vytkly cíl, bez něhož by se rozplýval v nesouvislých spekulacích; slabý náš rozum potřebuje podnětu žádostí a citu; přece však všechny pokrok děje se pod jeho řízením; jen jím pokrok lidstva pravidelností a vytrvalostí vynikl nad zvířata.

To jest harmonický názor na tuto věc, nikoliv Vaše obviňování rozumu. Havlíček napsal: „Hněv je dobrý pomocník, ale špatný rádce.“ To platí i o citu. Je dobře, je-li lékař citlivý, ale varujte se lékaře, který citlivosti podléhá při operaci. Varujte se i politika, jenž nezná nic jiného než cit. Má nepochybně samé dobré úmysly, ale zavede vás do nějaké porážky.

Jestliže Vy — nepochopitelně — obviňujete rozum jakožto původce zmatků a bídy, mnohem spravedlivěji by z toho všeho bylo možno obvinít cit. A je téměř nutno, aby ta žaloba byla už jednou vznesena. Rozum není v koncích, ví velmi dobře, co by bylo třeba dělat, ale v tom mu překážejí právě velmi pečlivě pěstovaná hnutí citová u celých národů. Rozum musí čekat, až se ten vydrážděný cit utiší. Odtud pochází ono prodlužování bídy, na něž si svatým právem stěžujete, odtud ono válečné nebezpečí, které se nad námi vznáší a jehož pravým kořenem je romantismus. Myslíte, že lidstvo se připravuje k válce a ničí tak nesmyslné hospodářské styky mezi sebou z rozumu? Jste nepochybně jediný, kdo se to domnívá. Pravda je, že to vše jsou naopak následky citu, ocitnuvšího se na scestí pod vedením lidí, kteří velmi si přáli, aby se na scestí octl. Dnešní svět je pln citů a — chaosu. Čím jiným než apelem na cit získal Hitler, tato největší dnešní překážka návratu k pořádku a rozumnému vývoji, svá hnědá stáda? Rozum Němců nikdy by nebyl mohl tak hluboko klesnout jako klesl jejich cit, na něž Hitler dovedl zahrát. Pozorujeme-li primitivní prostředky, jimiž se tomuto německému krysaři podařilo dostat lid na svou stranu, máme skoro chuť upřít člověku dvacátého století právo na čestný titul homo sapiens. Zvítězil nejprimitivnějším romantismem, což by se mu nikdy nebylo podařilo, kdyby také v Německu nebylo nastalo velké pomlouvání rozumu.

Příliš často jsem viděl, jak citové lidi zpitoměl nějaký vypočítavec, aby se mi to nezhnusilo. Cit bez rozumu dá se, běda, snadno svést. Všichni tyraní vidí nebezpečí pro sebe v rozumu, což může být poučné. Jeden z ruských carů nenapsal svému ministrovi: omez cit. Napsal mu: omez vzdělání — to znamená: omez k mému prospěchu rozvoj rozumu v mém lidu. S lidmi jen citovými mají tyraní lehkou práci, poněvadž vždy se jim podaří vymyslet si nějakou hru, již by je zabavili, nějaké cesty, jimiž by je oslnili. Všechny diktatury docela neslušným způsobem spekulují na cit, a k hanbě citu budiž řečeno, že se jim ta spekulace většinou daří. Sociální náprava oddaluje se mimo jiné také tím, že se vypočítavcům čas od času podaří vzbouřit city lidu a zakalit rozum. Vzpomeňte na loňské volby u nás: s čím spekulovali kapitalisté, podporující Národní sjednocení a skrývající se za ním? Odvážili se odvolat se k rozumu? Víte velmi dobře, že nikoliv. Zspekulovali si na cit, na cit národní. Pozorovat to, toť bylo jako v nestřeženém chvíli moci vrhnout pohled do politické laboratoře reakcionářovy. Zajisté jest

poučné pro naše téma, že hlavní látka, s níž se tam pracuje, jest cit, a že rozum se tam pokládá za nebezpečnou výbušinu. Je to trochu ponižující pro roli citu v současných dějinách, že se na něj kdekteřý reakcionář tak skálopevně spoléhá. Velké hanebnosti už byly spáchány ve jménu citu, který předstírá, že jest povznesen nad rozumové důvody.

Vidím-li toto vše, nemůže mne nikdo, ani nejdojímavější zastánce citu, přemluvit, abych přispěl svým podílem k tomu, aby kontrola rozumu byla oslabena. Podivno, že můžete obviňovat rozum. Všechna naše naděje jest napak v tom, že vzbouřené city se utiší a na jejich místo nastoupí větší vliv rozumu. Ve Vaší nechuti k rozumu není nic zdravého ani nic — což snad na Vás udělá větší dojem — sociálně pokrokového. Rozum, není-li rušen, celkem snadno přijde na to, jak rozřešit krizi, ale stojí mu v cestě tradice, zvyky, pud majetnický, cit třídní — samé city. Doufám, že nebudete tvrdit, že existuje rozum majetnický. Situace dnes je ta, že rozum musí čekat na ústup citů, aby mohl přijít se svým plánem. Cit je zatím silnější než rozum, proto tento potřebuje více podpory. Mám opravdu za to, že mým úkolem je nyní pomáhat rozumu.

Ale Vy tedy asi řeknete: proč jste mu tedy nepomohl důkladněji? proč snažení rozumu nemá větší úspěch? proč stále ještě musím vidět lidi, kterak trpí? Mohl bych se Vás zeptat stejně: a proč nemělo větší úspěch všechno snažení citové? Nejsste spokojen s mou taktikou, která se Vám zdá pomalá a váhavá. Odpověděl jsem Vám na to posledně delším výkladem — zdá se mi, že bez hlubšího užítku, bohužel. Je snad pravda, že mi chybí talent k tomu, abych okázale kvílel bez užítku. Ostatně myslím, že jsme oním kvílením, jaké asi vyžadujete, naplnili dva nebo tři ročníky „Přítomnosti“ po začátku krise. Nejen kvílením ostatně, nýbrž i analysou a výklady. Ale vliv mezinárodního nebezpečí zdušil na nějakou dobu možnosti nápravy, k níž by se bylo asi přece jen dospělo, kdyby se nebylo objevilo ono válečné nebezpečí, pramenící v podstatě z Vašeho milovaného citu a z Vámi obhajovaného romantismu, a kdyby v duši národů nebyl na první místo vstoupil pud národní sebezáchovy, zatlačující vše ostatní. Válečné nebezpečí má vždy takové konservativní účinky ve všech sociálních. Roku 1870 psal Engels Marxovi: „Jestliže Německo podlehne, pak je bonapartismus na léta upevněn a Německo na léta, snad na generace, hotovo. O samostatném německém dělnickém hnutí nebude pak rovněž ani řeči; boj o obnovu národní existence absorbuje pak vše.“ V podobné nějaké situaci jsme i my: také u nás boj o uchování národní existence absorbuje zatím mnohé, co by nemělo být absorbováno. Ale jak se zdá, už Engels to pokládal za zákon a patrně se nemýlil.

Obávám se, že nesnášíte dobře upřímnost. Podívejte se, jak snadno bych se mohl učinit u Vás a u jiných oblíbeným. Stačilo by, abych si na rychlo vymyslel nějaký receptík a řekl, že podle toho receptu můžeme být za rok spaseni. Nepokládal bych to za svědomité a nepředstavuji si tak svou úlohu. Víím, jaké síly stojí v cestě i plánům nejrozumnějším a pokládám za svou povinnost upozorňovat na skutečnou situaci. Vše, co má být řečeno, bylo už opravdu mnohokrát řečeno. Ti, kdo to vyslovili, narazili na tvrdá srdce, na překážku, jež jest v nízké inteligenci, i na různé překážky jiné. Mám snad říkati: překážky neexistují, když víím, jak velice existují? Mám svádet ke klamnému domnění, že vše se velmi brzo urovná, když víím, že to není pravda? Nemyslete, prosím, když mluvím o překážkách, že s nimi souhlasím nebo že

je dokonce dělám. Ale chcete ode mne pravdu nebo výrobu hesel?

Jednou z povinností politikových, právě tak jako jednou z povinností vojenského vůdce, jest nedávat povel k útoku ve chvíli, kdy není naděje na jeho úspěch. Tu pak musí takový muž snášeti i netrpělivost a snad i podezřívání méně informovaných. Představte si situaci ve Francii na podzim roku 1914: bylo pravda, že Němci stojí téměř před Paříží, situace byla tak zlá, že kritikové, kteří se zabývají jen líčením špatného, měli snadnou práci, bylo také pravda, že by se to mělo zlepšit, jako je to svatá pravda i v našem případě. Ale co mohli říci skuteční vůdcové na všechnu tu netrpělivost, jež na ně doléhala? Nemohli říci mnohem více, než: čekat! Bohužel, musíme i my čekat, až překážky, které stojí v cestě sociálnímu pokroku a spravedlnosti, oslábnu, až ochabnou city, jež od nich dnes odvádějí pozornost, až hromadící se zlé zkušenosti poučí lidstvo, že to nejde dále dosavadním způsobem. V některých situacích prostě není receptu na rychlé vítězství, ale je primitivní klást to za vinu tomu, kdo vy-sloví tuto nemilou pravdu.

Přejete si, aby citovost byla rozšiřována. Ale cit, milý pane, už vládne Evropou, a vidíme, s jakými výsledky. Mám větší důvěru v návrat rozumu. Pokud mne osobně se týká, nevěřím, že citová metoda by byla správnou pro cíle, jež si kladu. Vzrušováním citu působil bych jen na ty, kteří jsou už tak jako tak přesvědčeni. To vidíte na každé schůzi: řečník, který duje do svého citu jako do měchu, rozplamení ty, kteří jsou už stejně jeho přívrženci a kteří sem přišli jen se utvrdit ve svém přesvědčení. Ale na lidi, kteří tam přišli s jinými předpoklady a nepatří už předem k přívržencům, nemá takový řečník účinku žádného, a jestliže ano, tedy spíše odpudivý. Spolehlivější spojkou mezi jednotlivými skupinami společenskými je rozum než cit. Nevidím své poslání v tom, abych o potřebě změny sociálního řádu mluvil jen k těm, kdo už sami došli k tomu, aby po ní toužili. Vidím spíše důležitý úkol v tom, mluvit o nutnosti změny společnosti také k těm, kdo o tom nejsou ještě přesvědčeni. Mám větší ctižádost než mluvit k lidem jediného tábora a opakovat jim ustavičně to, co už dobře znají a co sami cítí. Tento tábor sám, jak jsme už dostatečně mohli poznati, je na provedení změny společenského řádu slabá a potřebuje pomocníků. Je třeba mu je hledat ve vrstvách a skupinách jiných. K těm však nemůžete mluvit citově, poně-vadž mají cit jiný.

Jediným mostem, po němž můžete k nim přejíti, jsou důvody rozumové. Jde o to, aby různé směry a skupiny se dohodly aspoň o základních věcech. Pravda, cit je důležitý, ale o jak falešné informace se často opírá, jestliže mu rozum nepomůže dříve očistit pojmy! Tato základní práce, vyjasnění pojmů a některých skutečností, může být vykonána jen rozumem a jen aplem na něj. Také fašistické davy mají nepochybně citovou touhu po spravedlnosti, na niž se tolik spoléháte. Řekněte sám, k čemu bylo této jejich touhy využito. Vina nebyla v jejich citu, nýbrž v tom, že jejich rozum neobstál před falešnými informacemi. Podařilo se jim namluvit i věc tak zcela nesmyslnou, jako že největšími nepřáteli spravedlnosti jsou socialisté. Zde můžete vidět, jak záleží na výchově rozumu, a nežádejte, prosím, abych se toho vzdal.

Ale Vás nepochybně více než tento výklad by zajímal výklad o stanovisku „Přítomnosti“ ke korupci, ježž urgujete. Doufáte, že přijdete na to, že něco úmyslně zamlčuji. Dávno jsem už chtěl o tom něco napsat. Učiním tak ve zvláštním článku.

—fp—

Jemný a vkusný dopisní papír je spolehlivým průkazem dobrého taktu a vybrané zdvořilosti. Pečujeme stále o to, abychom svým váženým zákazníkům posloužili papíry jakostně nejlepšími a decentně moderními. Zvolte si dopisní papír svého osobního vkusu z našeho obsáhlého vynikajícího výběru.

KAREL KELLNER, PRAHA, Václavské náměstí 61 – Dlouhá třída 17

Svět knih

KULTURNÍ ZPRAVODAJ

20

J. Kainar:

POCHOD VILLONOVŮ*

*kupředu chudí zoufalci
vždyť není cesty zpět
hrdinám dejte čestně mřít
pey nechte zcepenět*

*palíčky přší na bubny
blýská se ocel na časy
zrezaví v pochvě váhání
ten kdo meč netasí*

*zatajete už ten hořký dech
vstupte v sklepy sytosti
stádnosti svoji spítí*

*zuřící vítr na horách
o skály dře svůj hřbet
jiskřící se líných koček srst
když začne burácet*

*úkradkem pohleď k domovu
ať srdce nezavře
a potom pochod do noci
jež vroucně zahálí je*

* Přetisk ze Studentského časopisu. Aštor je sextán red. gymn.

POZNÁMKY

OSUD EVROPY VE DVOU KNIHÁCH.

V knihovně „Století přerodu“, v které vyšly již dvě velmi úspěšné knihy bývalého britského diplomata R. H. Bruce Lockharta „Cestou ke slávě“ a „Ústup ze slávy“, vycházejí tento týden dvě nové politicky závazné publikace. Je to v první řadě kniha „Evropa — jaká je“, v níž americký publicista John Gunther, dlouholetý evropský dopisovatel chicagského listu Daily News podává ad usum svých krajanů vyčerpávající referát o současných politických poměrech sta-

Talent a genius

Svět roku 1914 byl svět pořádku a míru a nemohl potřebovat dobrodruhů a bojovníků. Co žádal, byli pracovníci. Pro měšťanskou inteligenci, k níž třeba Hitlera počítat, tu byla automatická jistota. Za práci byla existence, pro bojovníky a dobrodruhy naproti tomu bylo vězení. Je-li rozdíl mezi talentem a geniem v tom, že se talent užitečně zařadí do světa, kdežto genius mění svět podle svých potřeb, pak je třeba považovat Hitlera z r. 1935 za genia; roku 1913 to však byl v nejlepším případě talent k ničemu.

Konrad Heiden (v knize Adolf Hitler)

rého kontinentu. Za dobu více než jedenácti let sjezdil Gunther křížem krázem Evropu a usadil se vždy v zemi, kde se právě něco dělo. Tak se stával očitým svědkem revoluce ve Španělsku, procesu se žháří říšského sněmu v Berlíně, únorových bouří v Paříži po vypuknutí aféry Staviského, únorové tragédie ve Vídni i pokusu o nacistický převrat v Rakousku, při němž byl zavražděn Dollfuss. Nevynechal však ani ostatní země a v každé našel něco zajímavého, čím dokreslil svůj dramatický obraz poválečné Evropy. Vycházejí ze zásady, že politiku dělají lidé, věnuje větší část knihy rozboru osobní stránky evropské politiky a podává tu ostře řezané portréty státníků jak demokratických, tak i diktátorů, neváhá k lapidárnímu dokreslení charakteru či situace použití i anekdotické zkratky. „Evropa — jaká je“ má 540 stran a stojí brožovaná Kč 55.—.

Druhou neméně sensační knihou v politickém slova smyslu je biografie švýcarského publicisty Konrada Heidena: Adolf Hitler, život diktátorův. Heidenův „Hitler“ je kniha, ve které mystickým šerosvitem zahalená postava „Vůdce“ je po prvé postavena do pronikavého světla, které rozptyluje i poslední zbytky záměrného přitímní. Při její četbě bude i zasvěcený politický znalec udiven, jak neznámý je ve skutečnosti tento známý diktátor. Jako nikomu druhému podařilo se tu Heidenovi zbavit Hitlera, který je mu symbolem dnešního údobí neodpovědnosti, vši mystiky i falešné aureoly a rázně oddělit legendu od skutečnosti. Záhadná historie NSDAP, rozhodující etapy nacistického hnutí, jako mnichovský puč, romantické intriky před a při uchvácení moci, 30. červen, a to vše je zde objektivně analysováno a dokumentárně doloženo. Ale nade všechno z toho dramatického, historicky závažného

Nejen zdraví,

ale i zotavení a pobavení nabízejí Vám

LÁZNĚ PODĚBRADY.

i kriticky věcného vylíčení vyniká skvělý, přímo mistrovsky napsaný životopis muže, jehož příchod k moci uvedl do pohybu nejen dějiny poválečného Německa, nýbrž i celé současné Evropy. Mediem životopisného a psychologického poznání pronikl Heiden až k samu jádru Hitlerovy osobnosti a dal tak čtenářům své knihy do rukou klíč k pramenům jeho síly i k pochopení ideí, plánů a cílů a celé té odvážné hry, ve které Hitler hraje úlohu nového velkoněmeckého mythu. Svoji nestranností ční pak kniha vysoko nad všemi podobnými a její konstrukce, styl a dějová dynamika činí z ní napínavé a strhující drama románové. Má 420 stran a stojí brož. 45.— Kč.

KNIHA VE ZLÍNĚ. Zajímavý výhled na povahu a zájmy zlínského obyvatelstva ukazuje jeho četba. Podle prodeje knih ve Zlíně se totiž ukazuje, že ze sta knih je 35 odborných, vědeckých a obchodních a to ještě valná většina knih v cizích jazycích. Obliba a potřeba cizích jazyků ve Zlíně je znát už podle toho, že se ze sta knih prodá 20 procent slovníků a učebnic řečí. Tyto odborné knihy a učebnice kupují nejen zamožní odborníci, ale i zaměstnanci nižších kategorií a dělníci. 30 procent knih tvoří literaturu poučnou a 10 procent dobrodružnou. Nyní právě převládá Čapek, Lockhart, je oblíben Morávek, hodné se čte Thomas Mann, Galsworthy a ostatní překlady. Překladová literatura má ve Zlíně v celku dobrý kurs. Z dobrodružné literatury, které je deset procent, se čte především Curwood, Zane Grey, Jack London, detektivky se čtou málo. V poznatku, že se nekupují knihy okultního a filosoficky spekulativního rázu, je vidět duši zlínského člověka, který nemá ani čas ani chuť hloubat o abstraktech.

K. H.

FEUILLETON

John Gunther:

ANTONY EDEN*

Nikdo nemusí jít příliš daleko hledat prameny Edenovy upřímnosti ve věci míru. Dva z jeho bratří byli zabiti ve válce, nejstarší Edvard ve Francii a nejmladší William Nicholas, jenž zahynul v šestnácti letech jako námořní kadet u Jutsku.

Eden, jedna z nejnámějších postav v dnešní britské politice, se narodil roku 1897. Jeho matka byla známá kráska, jeho otec Sir William Eden byl divokým „hrabským“ baronetem, který, maje zájem také o umění, se kdysi dostal do prosululé pře s Whistlerem. Jeho rodinné vztahy jsou typické pro venkovskou šlechtu. Jeho choť je dcerou Gervase Becketta; jednou bojoval ve volbách proti Frances, hra-

* Z knihy „Evropa — jaká je“, jejíž český překlad právě vyšel.

běnce z Warwicku, která (jen genealog by mohl udati přesné podrobnosti) byla jak tehyní jeho sestry, tak sestrou nevlastní matky jeho chotí. Eden šel do války v 17 letech a byl otráven plynem u Yprů; když mu bylo 21 let, přežil válku jako kapitán. Pak šel na Christ Church, Oxford. Neměl ani nejmenšího zájmu o politiku, ani se nepřidal k Unii. Studoval (a s vyznamenáním) východní jazyky; zdá se, že jeho jedinou nápadnější činností v té době byla přednáška, kterou měl o — Cézannovi.

Ale brzy se ocitl v politice a jeho vzestup byl neobyčejně rychlý. Zdálo se nejprve, že to byl typický příklad mladých lidí od politiky: dobrá rodina; Eton a Oxford; služba ve válce; ležká žena; dva čilí kluci; slušné soukromé prostředky; bezvadný oděv; obvyklý příjemný zjev. Ale v roce 1926 se stal parlamentním soukromým tajemníkem Sira Austena Chamberlaina, tehdy zahraničního ministra. Bylo to zčásti proto, že bystrý Baldwin ho měl na paměti, zčásti

proto, že mladší generace konzervativní se domáhala nějakých míst pro mladší. V roce 1931 se stal parlamentním podtajemníkem zahraničního úřadu, a jak mizela obliba Sira Johna Simona v Ženevě a ve Whitehallu, tak rostla Edenova. Provedl většinu nejnámáhavější práce v Ženevě. V roce 1934 jako lord strážce pečeti byl vlastně náměstkem zahraničního ministra. V roce 1935 vstoupil do kabinetu jako ministr pověřený správou věci Společnosti národů.

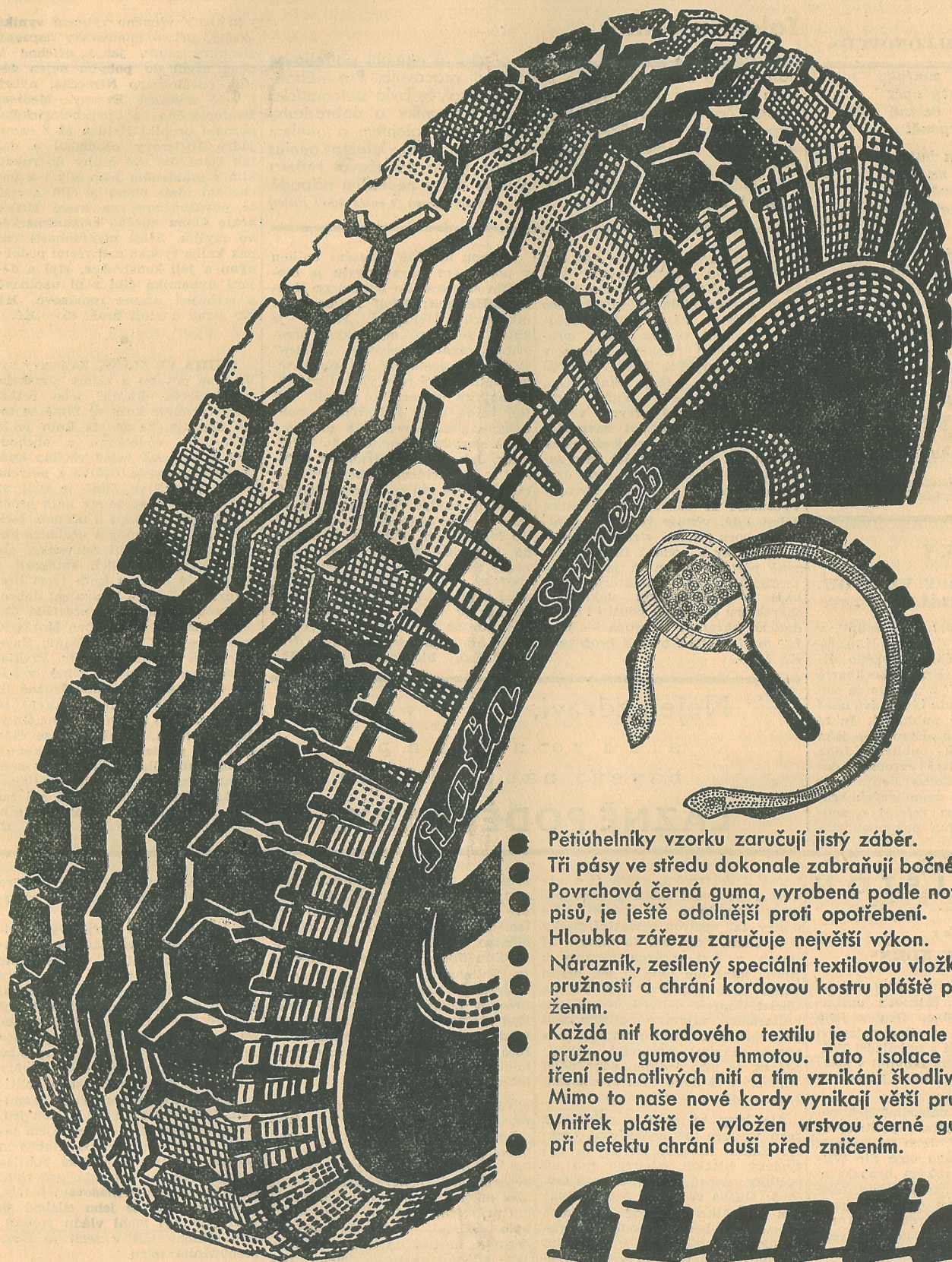
Toto místo mu nepřinesla jen upřímná touha po míru a jeho osobní kouzlo. Přispěly tu nejprve nápadně nepravověrné stránky jeho osobnosti, které byly obzvláště pozoruhodné, poněvadž jeho zevní zjev na pohled odpovídal obvyklému průměru. Studoval perštinu; to bylo zvláštní. Když byl jednou čestným hostem na honě ve Švédsku, odepřel zastřelit jelena, poněvadž byl „příliš krásný“. Dále byl to Baldwinův „člověk“ v zahraničním úřadě a tedy hlídač Simonův, kterého zavrhovali konser-

vativci. A konečně stálé úřednictvo zahraničního úřadu na něho přisahal.

Eden je obratný a trpělivý vyjednávač; přiměl Jugoslávce a Maďary, že se dohodli po vraždě krále Alexandra, což je asi tolik, jako by přiměl Goeringa a Dimitrova, aby si dali hubičku. Byl to první britský člen kabinetu, který vstoupil do Ruska od revoluce v roce 1917; bylo k tomu třeba nejvyššího taktu, odvahy i bodrosti. Sověty hluboce podezíraly britskou politiku a britští konzervativci se domnívali, že Stalin a jeho lidé jsou jed. Eden a Stalin se sobě navzájem zalíbili hned. Pak přišla Haběš a Edenův význam v britské politice prudce stoupal; byl miláčkem těch, kdo hlasovali při hlasování o mír, a pacifistů, takže jeho odchod ze vlády by byl mohl vládu porazit. Pro miliony lidí v zemi je Eden zosobněním míru.

Spousta tvrdošijných konzervativců nemá ráda Edena; ale dokud Baldwin je ministerským předsedou, je jeho posice bezpečná.

NOVÁ PNEUMATIKA NOVÉ VÝHODY

- Pětúhelníky vzorku zaručují jistý záběr.
- Tři pásy ve středu dokonale zabraňují bočnému smyku.
- Povrchová černá guma, vyrobená podle nových předpisů, je ještě odolnější proti opotřebení.
- Hloubka zářezu zaručuje největší výkon.
- Nárazník, zesílený speciální textilovou vložkou, vyniká pružností a chrání kordovou kostru pláště před proražením.
- Každá nit kordového textilu je dokonale izolována pružnou gumovou hmotou. Tato izolace zabraňuje tření jednotlivých nití a tím vznikání škodlivého tepla. Mimo to naše nové kordy vynikají větší pružností.
- Vnitřek pláště je vyložen vrstvou černé gummy, která při defektu chrání duši před zničením.

Pata